
**TÜRKİYE KİMYA SANAYİ ENDÜSTRİ İÇİ
TİCARETİNİN STATİK VE DİNAMİK ANALİZİ:
AVRUPA BİRLİĞİ ÜYE VE ADAY ÜLKELERİ, RUSYA
FEDERASYONU, UKRAYNA VE ÇİN**

**STATIC AND DYNAMIC ANALYSIS OF INTRA-INDUSTRY TRADE OF
TURKEY'S CHEMICAL INDUSTRY: MEMBER AND CANDIDATE
COUNTRIES OF EU, RUSSIAN FEDERATION, UKRAINE AND CHINA**

Doç. Dr. Ayten Aysen KAYA, Ege Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi,
İktisat Bölümü, aysen.kaya@ege.edu.tr

Öğr. Gör. Aydanur GACENER ATIŞ, Ege Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler
Fakültesi, İktisat Bölümü, aydanur.gacener@ege.edu.tr

ÖZET

Dış ticaret literatüründe son yıllarda ortaya çıkan Endüstri İçi Ticaret (EİT) kavramı, aynı endüstriye ait malların iki yönlü değişimi olarak tanımlanabilir. Çalışmanın amacı, Türkiye'nin kimya sanayi ürünleri ithalat ve ihracatında öne çıkan ülkeler ile endüstri içi ticaretinin gelişimini incelemektir. Bu ülkeler Avrupa Birliği ülkelerinden Almanya, İtalya, Portekiz, İsveç, Yunanistan, Hollanda, İspanya, Fransa, Macaristan, Belçika, İngiltere, Danimarka, Polonya, Çek Cumhuriyeti ve AB'ye aday ülkelerden Bulgaristan, Romanya ile ayrıca Rusya Federasyonu, Ukrayna ve Çin'dir. İlk olarak, 1990-2005 dönemini kapsayan, SITC Rev.3'e göre 5 basamaklı kimya sanayi ürün grubuna ait verilerle, standart Grubel-Lloyd endeksi kullanılarak statik analiz yapılmıştır. Daha sonra Brülhart'ın marjinal endüstri-içi ticareti belirlemeye yönelik A ve B endeksleri kullanılarak da dinamik analize yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Endüstri içi ticaret, Grubel-Lloyd endeksi, Marjinal endüstri içi ticaret

ABSTRACT

Intra-industry trade (IIT), a recently emerging concept in the foreign trade literature, is defined as exchange of goods in forms of export and import within

the same industry. Purpose of this study is to examine the intra-industry trade development of the Turkish chemical industry export/import activity with some forefront countries such as, Germany, Italy, Portugal, Sweden, Greece, Holland, Spain, France, Switzerland, Hungary, Belgium, England, Denmark, Poland, Czech Republic of European Union member countries and Bulgaria, Romania of EU candidate countries; Russian Federation, Ukraine and China. First, static analysis has been made, with data of chemical industry product category in accordance with 5 digit SITC Rev.3 for the period of 1990-2005. Then, dynamic analysis has been conducted to determine marginal intra industry trade using Brülhart's A and B indexes.

Key Words: Intra-industry Trade, Grubel-Lloyd Index, Marginal Intra-Industry Trade

1. ENDÜSTRİ İÇİ TİCARET KAVRAMI

1960'ların sonunda ortaya çıkan Endüstri İçi Ticaret (EİT) kavramı uluslararası ticarete hem teorik hem de ampirik analizlerin ve dış ticaret politikasının oluşturulmasında çok önemli etkiler yaratmıştır (Brülhart, 1994: 602; Grubel, 1967: 375). EİT, benzer özelliklere sahip ülkeler arasında aynı endüstriye ait bir ürünün hem ithalatının hem de ihracatının yapılmasıyla ortaya çıkan bir ticaret türüdür (Rivera Batiz ve Oliva, 2003: 39).

Klasik dış ticaret teorisi, Endüstriler Arası Ticareti (EAT) konu almaktadır. Eksik rekabet piyasası ve ölçeğe göre artan getiriyi temel alan yeni ticaret teorileri ise EİT yapısını açıklamak üzere oluşturulmuştur. Dış ticaret ile örtüşen ilk kapsamlı çalışma Grubel ve Lloyd (1975) tarafından yapılmıştır. Bu iktisatçılar yaptıkları çalışmada EİT endeksini geliştirerek, endeks değerinin bir çok ülkede yüksek değerler aldığını göstermişlerdir (Helpman, 1999: 135).

EİT sorununa odaklanan Grubel ve Lloyd (1975)'un öncü çalışmasından sonra 1980'lerde birçok araştırmacı bu konu üzerinde yoğunlaşmıştır. Krugman (1979), Lancaster (1980) ve Helpman (1981) gibi iktisatçılar çağdaş ticaret yapısını açıklamak için monopolistik rekabet modelini kullanarak EİT teorisini geliştirmişlerdir (Taegi ve Yeob Oh, 2001: 401). Model üretimde artan getiri ve ürün farklılaştırmasını temel almaktadır. Krugman, EİT'nin temelinde ölçek ekonomilerinin yattığını; bunun da bir endüstri içinde farklı ürünlerin üretilmesine yol açarak uzmanlaşma ve dış ticareti artırdığını ifade etmiştir (Krugman, 1981: 960).

Dünyada EİT'nin yeri giderek artmakta ve özellikle gelişmiş ülkelerin dış ticaretleri bu yöne doğru kaymaktadır. Bu kavramın bu kadar önem kazandığı bir dönemde Türkiye'nin ticaret yapısının bu yönde gelişip gelişmediğine ilişkin yapılan çalışmalar ise oldukça yetersizdir. Konuya ilişkin ilk çalışmalardan biri Çepni ve Köse'ye (2000) aittir. Bu çalışmada SITC Rev.3, 2 basamaklı verilerle, 1989-1999 dönemini kapsayan, Avrupa Birliği (AB) ve OECD ülkeleri ile Türkiye

arasındaki EİT'nin payı hesaplanmıştır. AB ülkeleriyle Türkiye arasındaki EİT payı, diğer ülkelerle kıyaslandığında yüksek değerler almıştır.

Bir diğer çalışma Erk ve Tekgül (2001)'e aittir. Bu çalışmada Türkiye ile AB arasındaki 2 basamaklı 97 ürün grubuna ait, 1993-1998 yıllarını kapsayan veriler kullanılarak, EİT ve yatay-dikey farklılaşma düzeyleri belirlenmiştir. Malların fiyat farklılıklarının kalite farklılığına işaret ettiği, ihracat ve ithalat birim değerleri arasındaki farkın %15'den küçük olduğu durumda yatay farklılaşmanın, büyük olduğu durumda ise dikey farklılaşmanın olduğu dikkate alınmıştır. Türkiye ve AB'nin farklı ekonomik yapılara sahip olsalar da aralarındaki ticaretin sadece karşılaştırmalı üstünlüklere dayanmadığı; ticaretin önemli bir kısmının EİT yapısında, mal farklılaştırmasının da dikey olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Diğer taraftan Gönel tarafından 2001 yılında iki çalışma gerçekleştirilmiştir. İlk çalışma (Gönel, 2001a) 1992-1997 döneminde Türkiye'nin AB ve Orta Asya Türki Cumhuriyetleri ülkeleri ile yaptığı ticaretin yapısını belirlemeye yöneliktir. Çalışmanın bulguları Türkiye'nin ilgili ülkelerle ticaretinin genel yapısının EAT'yi yansıttığı yönündedir. Ancak özellikle kimya ve demir-çelik ürünlerinde EİT yapısının gelişme kaydettiği gözlenmiştir.

Diğer çalışmada (Gönel, 2001b) ise, Türkiye'nin karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu tekstil sektöründeki üstünlüğün EİT açısından da söz konusu olup olmadığı belirlenmeye çalışılmıştır. 1990-1997 dönemi SITC Rev.3 verileri kullanılarak, açıklanmış karşılaştırmalı üstünlükler, standart G-L ve marjinal endüstri içi ticaret endeksleri hesaplanarak, alt ürün grupları itibarıyla EİT yapısında kayda değer artışlar belirlenmiştir. Özellikle sentetik dokumanın dönemde boyunca güçlü bir EİT özelliğine sahip olduğu gözlenmiştir. Bu tür ticaretin altında yatan en önemli neden olarak da ticaretin serbestleştirilmesi ve Gümrük Birliği (GB) Antlaşması gösterilmiştir.

Erlat ve Erlat (2003) tarafından yapılan çalışmada ise, 1969-1999 dönemi için, SITC Rev.3'e göre 3 basamaklı sektörel verilerle, 15 AB üyesi ülkeyi kapsayan dünya ticareti ile Türkiye'nin EİT'sinin statik ve dinamik yapısı ölçümlenmiştir. Genel olarak ticaretin EAT yapısı sergilediği, ancak özellikle 1980 sonrası dönemde bu yapının sınırlı da olsa EİT'ye dönüştüğü tespit edilmiştir. Ayrıca Brülhart'ın A, B ve C endeksleri kullanılarak da MEİT'nin, 1980 öncesi ve sonrasında önemli değişiklikler gösterdiği belirlenmiştir.

Yine bu alanla ilgili Yenilmez ve Kutlu (2005) tarafından yapılan çalışmada, Türkiye ve AB ülkeleri arasında 1985-2001 dönemini kapsayan SITC Rev.3, 5 basamaklı ürün gruplarına ilişkin, standart G-L Endeksi kullanılarak ülkeler tek tek ele alınmış; dönem GB öncesi ve sonrası olarak incelenmiştir. GB'nin gerek ülkelerin EİT oranlarında, gerek ürün çeşidi sayısında belirgin bir artışa neden olduğu saptanmıştır. Ürün grupları bazında 5-8 sanayi ürünler grubuna ait ürünlerin ağırlıklı olduğu, özellikle de otomotiv yan sanayi ve tekstil ürünlerinde tüm üye ülkelerle EİT oranlarının yüksek düzeyde gerçekleştiği ifade edilmiştir.

Bu çalışmaların genelinde yapılan analiz statik niteliktedir ve ticaret yapısındaki gelişmelerin nedenlerinden çok genel durumun fotoğrafını çekmeye yöneliktir. Ele alınan dönemlerde EİT yapısı genel itibariyle karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olunan ürün gruplarına aittir. Çalışmalar ağırlıklı olarak AB ülkeleri ile yapılan ticaretin yapısını belirlemeye yönelik olduğundan, bunun dışındaki ticaret ortakları ile yapılan çalışmalar yetersizdir.

2. ENDÜSTRİ İÇİ TİCARETİN ÖLÇÜLMESİ

2.1. Grubel ve Lloyd Endeksi

Endüstri içi ticaretin derecesini tahmin etmede literatürde çeşitli ölçütler geliştirilmiştir. En sık kullanılan ölçüt Grubel-Lloyd (1975) endeksidir. Bu endeks aşağıdaki şekilde Formüle edilmiştir;

$$EIT_{i,AB} = \left[\frac{(X_i + M_i) \cdot |X_i - M_i|}{(X_i + M_i)} \right] \quad (1)$$

Formüle, $EIT_{i,AB}$ A ve B ülkeleri arasında i endüstrisinin görelî EİT'sini gösteren endeks değeridir. i , SITC ürün grubunu, X ihracatı, M ithalatı, $|X_i - M_i|$ ise EAT'yi ifade etmektedir. Formülün payı EİT'yi, geneli ise EİT'nin toplam ticaretteki payını vermektedir.

EIT_i 0 ile 1 arasında değer almaktadır. Eğer söz konusu değer 0 veya 0'a yakın ise ülkeler arasındaki ticaretin yönünün EAT; 1 veya 1'e yakın ise ticaretin EİT yönlü olduğunu ve ticarete uzmanlaşmanın ortaya çıktığını ifade etmektedir (Grubel and Lloyd, 1975: 205; Greenaway ve Milner, 1983: 901; Balassa, 1986: 222; Balassa ve Bauwens, 1987: 925).

2.2. Marjinal Endüstri İçi Ticaret Endeksi

EİT'yi bir yıl için ölçen G-L endeksi esas itibariyle statik bir ölçüdür. Bu yapı nedeniyle endeks iki dönem arasında ortaya çıkan uzmanlaşma ve ticaret akımlarındaki değişikliklerin kaynağı hakkında bilgi vermemektedir. Bu eksikliği ortadan kaldırmak adına ilk olarak Hamilton ve Kniest (1991), yıllar arasında EİT'deki değişimleri ölçerek ticaretteki yapısal değişime ilişkin bilgi veren marjinal endüstri içi ticaret (MEİT) kavramını geliştirmişlerdir. Bu kavramın altında uyum maliyetleri yatmaktadır (Brülhart ve Thorpe, 2000:97; Murshed, 2001:103). Dinamik bir olgu olan uyum maliyetleri, zaman içinde ithalat ve ihracat akımlarındaki değişimleri ifade etmektedir.

Dış ticaret yapısının belirlenmesinde en çok kullanılan endeksler Brülhart'ın A ve B endeksleridir. Brülhart'ın A endeksi şu şekilde formüle edilmiştir (Brülhart, 1994: 606; Brülhart, 2000: 423);

$$MEiT = A = 1 - \frac{|(X_t - X_{t-1}) - (M_t - M_{t-1})|}{|X_t - X_{t-1}| + |M_t - M_{t-1}|} \quad (2)$$

Aynı endeks değerine aşağıdaki formülle de ulaşılabilir;

$$A = 1 - \frac{|\Delta X - \Delta M|}{|\Delta X| + |\Delta M|} \quad (3)$$

Bu endeks 0 ile 1 arasında bir değer almaktadır. Endeksin 0 değerini alması belli bir endüstrideki marjinal ticaretin tümüyle EAT; 1 değerini alması ise marjinal ticaretin tümüyle EİT yapısında olduğunu göstermektedir.

A endeksi, ticaret tarafından uyarılan kazanç/kayıpların ülkeler veya sektörler arasındaki dağılımı hakkında bilgi vermediğinden, tek ülkeye ilişkin çalışmalarda sınırlı olarak kullanılmakta olup, çok ülkeli çalışmalar için uygun sonuçlar vermektedir. Bu nedenle Brühlhart tarafından B endeksi olarak ifade edilen yeni bir endeks tanımlanmıştır. Buna göre;

$$B = \frac{\Delta X - \Delta M}{|\Delta X| + |\Delta M|}, \quad |B| = 1 - A \quad (4)$$

şeklinde de yazılabilir.

Bu endeks -1 ile +1 arasında değer alabilir. Eğer bu değer 0'a yaklaşıyorsa MEiT artmakta; endeks değeri 0'a eşitse marjinal ticaret tümüyle EİT yapısına bürünmektedir.

Diğer taraftan bu değer -1 veya +1 değerini alması, marjinal ticaretin tümüyle EAT olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte endeks değeri +1 ise ticaret akımlarıyla ilgili değişmelerin net ihracatla ilgili olduğu; -1 ise net ithalatla ilgili olduğu şeklinde yorum yapılabilir. Ayrıca B endeksi ile sektörel performansı da tahmin etmek mümkün olmaktadır. Sektörel performans, ithalat ve ihracatın birbirleriyle ilişkilerindeki değişmeler olarak tanımlanırsa, ihracat belirli bir sektördeki yüksek yurtiçi performansla, ithalat ise düşük yurtiçi performansla işaret etmektedir. B>0 ise $\Delta X > \Delta M$; B<0 ise $\Delta X < \Delta M$ olmaktadır (Brühlhart, 1994: 608).

B endeksi A endeksinden farklı olarak, iki veya daha fazla endüstri toplandığında anlamlı sonuçlar vermemektedir. B'nin -1 veya +1 değerini alması tek başına EAT'yi ifade ederken; aynı anda bu sonuçlara sahip iki farklı endüstrinin endeks değerlerinin toplanması 0 değerine ulaşılması anlamına gelmektedir ki bu marjinal ticaretin EİT yapısında olduğu gibi yanıltıcı bir sonuç verebilmektedir (Brühlhart, 1994: 607).

3. TÜRKİYE KİMYA SANAYİNİN GENEL YAPISI

Kimya sanayi tüm üretim sektörlerine hizmet veren ve çok geniş ürün yelpazesine sahip olan bir sanayi dalıdır. Farklı üretim süreçleriyle sayısız ürünün üretildiği bu sanayi dalı, ülkelerin kalkınmasında çok önemli rol oynamakta ve ülkelerin gelişmişliğinin en önemli göstergelerinden biri olarak kabul edilmektedir. Bu sanayi kolu, ürettiği katma değer ve istihdam ettiği personelin niteliği açısından refah toplumu yaratma potansiyeli en yüksek sektördür. Dünyada ki kimya sanayi dinamik ve sermaye yoğun bir yapıdadır. Sanayileşmiş ülkelerde de ilk üç önemli sanayiden biri niteliğindedir (DPT, 2001: 16).

Kimyasal madde üretiminde Asya (Japonya ve Çin dahil) birinci, AB ikinci (kimya sanayinin esas karakteri katma değerdir ve AB'de kimya sanayi katma değer açısından birinci sıradadır) ve ABD üçüncü sıradadır. Ülkeler bazında üretim miktarına göre ABD, Japonya, Almanya, Fransa ve İtalya başı çekmektedir. Türkiye ise iç satış ve ihracat değeri bakımından tüm gelişmiş ülkeler ve Brezilya ile Meksika'dan sonra 16. sırada yer almaktadır (TÜBİTAK, 2003: 1/8).

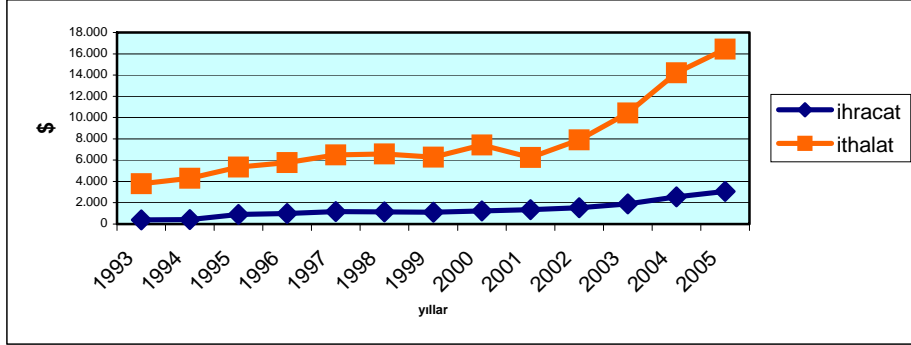
Ülkemizde kimyasal üretim yıllar içinde artış göstermiş olsa da, kimyasal madde dış ticaretinde ithalat değeri olarak daima ihracatın çok üzerinde gerçekleşmiştir. 1990-2005 dönemi dikkate alındığında kimya sektöründe ihracatın belli bir artış trendi izlediği, ithalatın ise -kriz dönemlerinde belli oranda düşüşler yaşamakla birlikte- özellikle 1996 yılından sonraki dönemde sürekli ve büyük oranda arttığı gözlenmektedir.

Bu sektörde, 1993 yılı ihracatı 380 bin dolardan, 2000 yılında 1,2 milyar dolara, 2005 yılında ise yaklaşık 3 milyar dolara yükselmiştir. İthalat ise 1993 yılında 3,8 milyar dolardan, 2000 yılında 7,4 milyar dolara ve 2005 yılında 16,4 milyar dolara yükselmiştir (bkz Grafik 1). Kimya sanayi ithalatının %30'u direkt tüketim amacıyla, %70'i ise ara malı olarak sanayinin üretim ihtiyacını karşılamaya yönelik olarak diğer sektörler tarafından kullanılmaktadır (DPT, 2001: 10). Türk kimya sanayinin toplam ihracatının yaklaşık %34'ü AB ülkelerine, %64'ü ise diğer ülkelere yapılmakta; toplam ithalatının ise %52'si Batı Avrupa ülkelerinden, %68'i diğer ülkelere karşılanmaktadır (TÜBİTAK, 2003: 13).

Sektörde ithalat ve ihracat büyüklükleri açısından öne çıkan ürün grupları ise plastikler ve diğer kimyasal ürünlerdir.

Ülkemizde kimya sanayi ürün gruplarında ithalatın değeri olarak ihracat büyüklüğünden daha yüksek olmasının nedeni, bunların yüksek teknoloji gerektiren, yani katma değeri yüksek ve farklı endüstri dallarının üretim gereksinimlerini karşılayan ara kimyasallardan oluşmasıdır. Ayrıca uzun yıllar kimya sanayi teknolojilerinin gelişmiş ülkelerden temin edilmiş olması da bu sanayinin gelişimini olumsuz yönde etkilemiştir.

Grafik:1 Türkiye'nin kimya sanayi toplam ihracat ve ithalatı, 1993-2005

Kaynak: Hazine, DTM, DiE İstatistikleri (1)

Tüm bunlar ülkemiz kimya sanayinin öncü sektörden uzak olmasına, rekabet edebilir düzeye erişememesine ve yenilikçi olmamasına neden olmuştur. Ulusal kimya sanayinin bugünkü konumunda olmasının en önemli nedenleri arasında teknolojinin dış ülkelerden satın alınmasının yanı sıra, yatırımı zorlaştıran bürokratik alt yapı, kimyanın farklı alanlarında faaliyet gösteren yenilikçi kimya endüstri bölgelerinin oluşmamış olması, kimyasalların çevre kirliliğine neden olduğuna dair önyargılar, kısıtlı finansal kaynaklar ve yetersiz AR-GE faaliyetleri ile koordinasyon eksikliği bulunmaktadır.

4. TÜRKİYE KİMYA SANAYİNİN STATİK VE DİNAMİK ENDÜSTRİ İÇİ DİŞ TİCARETİ

Bu çalışmada kimya sanayi EİT değerleri, standart G-L endeksi ve Marjinal Endüstri İçi Ticaret (MEİT) endeksleri kullanılarak hesaplanmıştır. Veriler Dış Ticaret Müsteşarlığı'ndan sağlanmış olup, SITC Rev.3'e göre 5 basamaklı "Başka Yerde Belirtilmeyen Kimya Sanayi ve Buna Bağlı Ürünler" (SITC sınıflandırmasında 5 kodu ile başlayan ürünler) grubuna ait verilerdir. 1990-2005 dönemini kapsayan çalışmada ele alınan ülkeler Avrupa Birliği üye ve aday ülkelerinden Almanya, İtalya, Portekiz, Bulgaristan, Romanya, İsveç, Yunanistan, Hollanda, İspanya, Fransa, Macaristan, Belçika, İngiltere, Danimarka, Polonya, Çek Cumhuriyeti ile ayrıca Rusya Federasyonu, Çin ve Ukrayna'dır. Bu konuyla ilgili daha önce yapılan çalışmalarda ülkemizin ticaret yapısına ait sektörel analizlerin yetersizliği gözlemlenmiştir ve bu nedenle çalışmada ihracat açısından yüksek oranlara sahip olmayan, ancak ihracat yapan sanayiler açısından vazgeçilmez kimyasal katkılar sağlayan kimya sanayi ele alınmıştır. Kimya sanayi dış ticaretine ülkeler bazında bakıldığında ise en önemli payların AB üye ve aday ülkeleri ile Rusya Federasyonu'na ait olduğu görülmüştür. Bunun yanı sıra gelişme potansiyelleri açısından da Ukrayna ve Çin öne çıkan ülkelerdendir.

2005 yılı dış ticaret verilerine göre, Çin, Türkiye'nin Asya-Pasifik ülkeleri arasında en büyük ticaret ortağıdır. Fakat bu ortaklık 1990'ların ikinci yarısından itibaren Çin lehine işlemektedir. Türkiye 2005 yılında Çin'e 550 milyon \$ mal satarken, Çin'den yapılan ithalat 6,8 milyar \$ olarak gerçekleşmiştir. Türkiye'den Çin'e yapılan başlıca ihracat kalemleri arasında ilk 10 içinde organik olmayan kimyasallar, organik kimyasallar ve boyayıcı maddeler, macunlar, çözücüler, incelticiler ürün grupları yer almaktadır (TÜSİAD, 2006: 170-173).

Bu nedenlerden dolayı söz konusu ülkelerle kimya sanayi dış ticaretine ilişkin analizler yapılmıştır. 1990-2005 dönemini kapsayan çalışmada sadece statik değil, aynı zamanda dinamik analize de yer verilmiştir ve bu analiz Gümrük Birliği (GB) öncesi ve sonrası dönemi dikkate alan değerlendirmelere tabi tutulmuştur.

4.1. Statik Bulgular

Bu bölümde standart G-L endeksi kullanılarak incelenen dönemde Türkiye ile söz konusu ülkeler arasındaki kimya sanayi ihracat ve ithalat verileri ile her yıl için EİT oranları hesaplanmıştır. Verilerde SITC Rev.3'e göre 5 basamaklı değerler kullanıldığı için çok fazla sayıda alt ürün gruplarıyla çalışıldığından, çalışmanın kapsamını sınırlamak ve sonuçları anlamlı şekilde yorumlamak için endeks değerlerinin 0,50'den büyük olanları dikkate alınmış ve EİT yapısı sergileyen ürün gruplarının kodlarına Tablo 1'de yer verilmiştir. Türkiye'nin kimya sektöründe net ithalatçı konumunda olduğu düşünülürse, alt ürün grupları açısından EİT'nin varlığı oldukça avantajlı bir konumu temsil etmektedir.

Tablo 1'den de izlenebileceği gibi EİT'de, AB üyesi ülkelerden Almanya ile 11 ürün grubunda, Yunanistan ile 9 ürün grubunda, Fransa ile 3 ürün grubunda yıllar itibariyle değişen fakat süreklilik arz eden EİT değerleri gözlenmiştir. İngiltere, Danimarka, İtalya ve İspanya (51124 hariç) (2) ile EAT yapısında olan ticaretimiz özellikle 1996 sonrası büyük ölçüde EİT yapısına dönüşmüştür. AB dışında Rusya Federasyonu, Ukrayna ve Çin dikkate alındığında 2000 yılından sonra tümünde EİT'ye konu olan ürün sayısı ve bu ürünlerde uzmanlaşma artmıştır.

Türkiye'nin çalışmada ele alınan ülkelerle kimya sanayi ihracatında en büyük paya sahip ilk beş ülkesi sırasıyla Rusya Federasyonu, İtalya, İspanya, Almanya ve Ukrayna'dır. İthalat payları açısından da ilk beş ülke sırasıyla Hollanda'dır (3). Genel olarak bu ülkelerle olan dış ticaret büyüklüklerine bakıldığında Türkiye'nin ithalat artışının ihracat artışından çok fazla olduğu ve bu nedenle de dış ticaret açığının sürekli yükseldiği gözlenmiştir. Özellikle GB'ye geçişle birlikte bu sanayi dalında da Türkiye'nin AB ülkelerinden olan ithalatında hızlı artışlar görülmüştür.

Kimya sanayi dış ticareti büyüklükleri bakımından ilk 5'e giren ülkelerle yapılan ticaret ve EİT'ye ilişkin bulgular ayrıntılı olarak incelendiğinde aşağıdaki sonuçlara ulaşılmaktadır: Rusya Federasyonu ile 1997 yılına kadar sürekli artan kimya sanayi ihracatı, 1999 yılına kadarki dönemde Rusya krizinin etkisiyle

azalmış, ancak 1999 yılı sonrası bu artış süreklilik kazanmıştır. İthalatta ise özellikle 2003 yılı sonrası büyük bir çıkış söz konusudur. Rusya ile 53317 kodlu “Boyayıcı maddeler” ile son dönemlerde 57554 kodlu “Selüloz erteleri” ve 59141 kodlu “Dezenfekte ediciler” ürünlerinde EİT söz konusudur. Ancak iki ülke arasında EİT oranları açısından dalgalanmalar söz konusudur.

Türkiye ile İtalya arasındaki kimya sanayi dış ticareti dönem boyunca sürekli artmıştır. Ancak bu artışın büyük bölümü ithalat artışından kaynaklanmaktadır. Alt ürün gruplarından 52344 kodlu “Sülfidler ve tiyosülfatlar” ile 52251 kodlu “Çinko oksit; çinko peroksit” 1996 sonrası EİT’ye sürekli konu olmuştur.

Türkiye ile İspanya’nın kimya sanayi dış ticareti GB’den etkilenmiştir. Söz konusu dönemde ihracat artışı daha büyük oranda gerçekleştirilmiştir. 51124 kodlu “Ksilenler” ürünü 2001 yılı hariç, dönem boyunca EİT’ye konu olmuştur. Bu nedenle Türkiye’nin sahip olduğu buna benzer yer altı ve yer üstü zenginliklerinden daha çok yararlanması beklenmektedir.

İncelenen dönemde Almanya ile kimya sanayinin hem ihracatı, hem de ithalatı (büyük oranda 2001 yılı sonrası) artmıştır. Bunun en önemli nedenlerinden biri bu ülke sınırları içerisinde yaşayan Türkler ve bunların talep yapılarıdır. Bu ülkenin ele alınan diğer ülkelerden en önemli farkı incelenen dönemde GB öncesi ve sonrasında EİT açısından çok büyük farklılığın olmamasıdır. Ancak ürün gruplarının EİT oranları süreklilik arz etmemektedir. Zira kimya sanayi ithalatının büyük oranda artış yönlü ivme kazandığı 2001 yılında Tablo 1’de yer verilen 11 alt ürün grubundan sadece iki tanesi EİT’ye konu olmuştur. Dış ticaret açığının sürekli arttığı dönemlerde ise EİT oranlarının aleyhimize gelişmesi kaçınılmazdır.

Ukrayna ile kimya sanayi ihracatı 1996 yılı sonrası canlanmış ancak bu 1998-2001 yılları arasında azalan bir seyir izlemiş ve bu dönem sonrası tekrar artış trendini sergilemiştir. İthalatta ise ihracatın tam tersi bir gelişme söz konusudur. Buna göre ithalat 1996-2001 döneminde artarken, 2001 yılında keskin bir düşüş yaşamış ve bu dönem sonrası yükselmeye başlamıştır. Bu ülke ile olan EİT, 51465 kodlu “Diğer aminoasitler, esterler ve tuzları” ile 58221 kodlu “Etilen polimerlerden-levha, pelikül, lamlar-takviyesiz” ve 58291 kodlu “Plastiklerden gözenekli levha, yaprak, pelikül, levhalar” ürünlerinde söz konusudur.

Yunanistan ile kimya sanayi dış ticareti, genel dış ticaret yapısı ile paralel özellikler sergilemektedir. Zira sınır komşuluğu nedeniyle beklenen olumlu gelişmeler siyasal olaylar ışığında yeterince gerçekleşmemiştir. Ancak her iki ülkede de üretilen malların benzer özelliklere sahip olmalarından dolayı EİT oranının 0,50’den büyük gerçekleştiği alt ürün gruplarının sayısı 9’dur.

Tablo 1: Standart G-L Endeksine Göre Hesaplanan Değerler*

ÜLKELER	KODLAR	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
BELÇİKA	53115	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	0,77	0,88
	53342	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	0,93
	53343	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	0,99
	57439	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	0,83
	57511	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	0,98
	57554	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	0,74	0,97
	58224	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	0,64	0,90	0,86
	59229	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	0,79	---	0,96
BULGARİSTAN	51691	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	0,61	0,91	0,80	0,61	0,52
	53116	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	0,84	---	0,91	0,97	---
	53342	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	0,99	0,84
	57112	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	1,00	---	0,62	0,77	---	---
	57513	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	0,88	---	---	0,80	0,75	0,74
DANİMARKA	55310	---	---	---	---	---	---	---	---	0,84	---	---	---	0,97	---	---	---
	55422	---	---	---	---	---	---	---	0,68	---	---	---	---	---	0,80	0,94	0,93
	58170	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	0,63	---	0,72	---	0,84
HOLLANDA	51222	---	---	---	---	---	---	---	---	---	0,79	---	0,79	---	0,89	---	---
	51471	---	---	---	---	---	---	---	0,74	0,86	0,75	---	0,50	---	---	---	---
	52345	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	0,93	0,90
	54191	---	---	---	---	0,66	---	---	---	---	0,60	---	0,54	0,87	---	0,95	0,89
	55431	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	0,95	0,81
	58170	---	---	---	0,75	---	---	0,51	0,89	0,50	0,59	0,98	0,55	0,71	0,75	0,73	0,90
	58221	---	0,57	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	0,72	0,54	0,72	0,98

Tablo 1 (devam)

ÜLKELER	KODLAR	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
İNGİLTERE	52252	---	---	---	---	---	---	---	---	---	0,82	0,69	---	---	0,93	0,75	0,84
	52349	---	---	---	---	---	---	0,58	0,96	0,97	0,93	0,81	0,89	---	0,76	0,67	0,75
	55132	0,72	---	---	---	---	---	---	0,54	---	0,81	0,98	---	---	0,55	0,95	0,91
	58225	---	---	---	---	---	---	---	---	---	0,83	0,73	0,67	---	---	0,86	0,81
İSPANYA	51124	---	---	0,86	1,00	0,63	0,85	0,95	0,74	0,62	0,79	---	---	0,50	0,67	0,85	0,52
	59865	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	0,91	0,76	0,99	---	0,75	0,73
	59893	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	0,98	0,64	0,95	0,60
İSVEÇ	54191	---	---	---	---	---	---	---	---	---	0,78	---	---	---	0,81	0,55	0,94
	55422	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	0,95	0,75
İTALYA	51629	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	0,97	---	0,97	0,84	0,89	0,71
	52251	---	---	---	---	---	---	---	0,62	0,70	0,75	0,90	---	0,82	0,53	0,57	0,76
	52344	---	---	---	---	---	---	0,75	0,88	1,00	0,73	0,79	0,95	0,68	0,86	0,97	0,77
	54191	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	0,88	0,96	0,72	---
MACARİSTAN	55352	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	0,91	0,60	---	0,90	0,77
	58211	---	---	---	---	---	---	---	---	---	0,82	0,59	---	---	0,92	---	0,93
POLONYA	55340	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	0,78	---	0,55	0,84
	58320	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	0,95	---	---	0,85	---	---
	58390	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	0,95	---
PORTEKİZ	58211	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	0,96
	58130	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	0,99	0,73	0,74
ROMANYA	58110	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	0,98	---
	52331	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	0,98	---	---	---	---	---

Tablo 1 (devam)

YUNANISTAN	53341	0,93	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	0,88	0,73	0,86
	53342	0,66	0,63	0,74	---	0,58	0,60	0,71	0,98	0,75	---	0,71	---	---	0,60	0,75	0,64
	55422	---	---	---	---	---	0,59	---	0,75	0,70	---	---	0,88	0,92	0,70	0,61	0,97
	55423	---	---	---	---	---	---	---	0,95	---	0,62	0,84	---	---	0,57	---	---
	58120	0,59	---	0,63	0,92	---	0,56	---	0,78	0,86	0,80	---	---	---	---	0,76	0,75
	58221	---	---	---	---	---	---	---	---	0,93	---	---	0,90	0,69	0,90	0,59	---
	58222	---	---	---	---	0,62	---	---	---	---	---	0,73	0,63	0,50	---	0,76	0,86
	58299	---	---	0,73	---	0,97	0,85	---	---	---	0,70	0,93	0,96	0,87	0,76	0,50	0,52
	59869	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	0,75	0,85	0,62
ALMANYA	51391	0,66	0,54	---	0,74	0,98	0,66	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---
	51471	0,62	0,70	0,82	0,93	0,51	1,00	0,76	0,52	0,54	0,58	---	---	---	---	0,63	---
	51479	---	0,72	0,57	---	---	---	0,81	---	---	---	---	---	---	---	---	0,94
	52251	---	---	---	0,91	0,69	---	0,78	0,58	0,97	0,51	---	---	0,80	0,70	0,85	0,85
	52344	0,98	0,88	0,97	---	---	0,58	---	0,96	---	---	0,56	0,72	0,62	0,56	0,88	0,97
	52349	0,97	0,97	0,80	0,62	0,74	0,90	0,72	0,50	---	---	---	---	---	0,57	0,50	---
	53221	0,79	0,99	0,66	0,66	0,74	0,93	0,79	0,63	---	0,57	0,70	---	---	---	---	0,64
	54219	---	---	---	---	---	0,59	0,91	---	---	---	---	---	0,81	0,80	0,65	0,65
	55135	0,91	0,61	---	---	---	0,54	0,68	---	0,75	0,69	0,87	---	0,58	0,74	0,66	0,54
55310	0,63	0,58	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	
59883	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	0,94	0,82	0,51	0,71	0,78	0,84	
ÇEK CUMH.	58221	---	---	---	---	---	---	---	0,89	---	0,77	---	---	0,74	0,61	0,52	0,99

Tablo 1 (devam)

ÜLKELER	KODLAR	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
FRANSA	52373	---	0,83	0,78	0,50	---	---	---	---	---	---	---	---	0,51	0,79	0,65	0,99
	58220	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	0,91	0,59	---	0,96	---	0,97
	55135	---	---	---	0,51	---	---	---	---	---	---	0,74	0,97	0,88	0,97	0,98	0,91
	57542	---	0,85	0,78	0,53	0,80	0,70	0,58	0,72	0,59	---	0,60	0,81	0,74	0,64	---	---
	58225	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	0,66	0,98	0,94	0,94
	58542	---	---	---	---	0,81	---	---	0,95	0,63	0,50	---	0,85	0,76	---	0,74	---
59772	---	---	---	---	---	---	---	---	0,97	---	---	0,93	---	0,71	---	0,71	0,80
ÇİN	51382	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	0,75	---
	51617	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	0,88	0,90	---
	53342	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	0,75	---	---	---	---
	53343	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	0,75	---	---	0,82	0,95
59891	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	0,81	0,71	---	0,98	
RUSYA FED.	51376	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	0,98	0,95	---	---	---
	53317	---	---	---	---	---	---	0,97	---	0,81	---	0,56	0,52	---	---	---	---
	57554	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	0,91	---	---	0,81
	59141	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	0,82	0,76
UKRAYNA	51465	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	0,93	---	---	---	---	---
	58221	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	0,68	0,86	0,80	---
	58291	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	0,82	---	---	0,62	0,98

Kaynak: Endeks değerleri DTM verileri kullanılarak tarafımızca hesaplanmıştır.

* EİT≥0,50 hesaplanan ürün grupları için EİT'nin var olduğu kabul edilmiştir.

Potansiyel ticaret ortağımız Çin ile özellikle 2001 sonrası dönemde, bu ülkenin Dünya Ticaret Örgütü'ne üye olmasıyla dış ticaret ilişkilerinde yaşanan gelişmeler yaşanmış ve EİT oranı artmaya başlamıştır. Bu ülke ile 51617 kodlu "Eterler, eter-alkoller, eter fenoller, fenoller, peroksitler vb. türevleri" ile 53343 kodlu "Diğer boya ve vernikler-emaye/laklar/pigment" ve 59891 kodlu "Mensucat, kağıt, deri vb için boya, finisaj müstahzarları" ürün gruplarında EİT söz konusudur.

4.2. Dinamik Bulgular

Dış ticaretin dinamik yapısını belirlemeye yönelik hesaplar, GB Antlaşması'nın yürürlüğe girdiği tarihe dikkate alınarak, 1990-1995 ve 1996-2005 olarak iki ayrı dönemde ele alınmıştır. Bunun nedeni, Antlaşma'yı izleyen yıllarda AB ülkelerine olan ihracatın ve bu ülkelerden yapılan ithalatın artmasıdır. Söz konusu dönemde bu artışların ilgili ürünlerin ticaret yapılarındaki değişimleri yansıtmadığı MEİT endeksleri hesaplanarak değerlendirilmiştir.

Dinamik yapıyı belirlemek için kullanılan Brühlhart A endeksinin 0 veya 0'a yakın değer alması MEAT'yi, 1 veya 1'e yakın değer alması MEİT'i ifade etmektedir. Brühlhart B endeksinin aldığı 0 değeri ise dış ticaretin MEİT yapısını; +1 değeri ticaret akımlarındaki değişimin net ihracat yoluyla, -1 değeri ise bu değişimin net ithalat yoluyla gerçekleştiğini göstermektedir.

Buna göre, **Almanya** ile kimya sanayi dış ticareti 53221 kodlu "Bitkisel menşeli hülâsalar ve türevleri", 54219 kodlu "Diğer antibiyotikleri içerenler" ve 55354 kodlu "Kapalı yerlerin güzel kokmasında kullanılan müstahzarlar" ürün gruplarında her iki dönem için de MEİT yapısını sergilerken; ilk dönemde net ithalat ağırlıklı değişimin yönü net ihracata dönüşmüştür. **Hollanda** açısından her iki dönemde de MEİT yapısı sergileyen tek ürün grubu 55422 kodlu "Yüzey aktif diğer organik müstahzarlar-perakende" gruptur. Bu ülke ile yapılan ticaret ilk döneme göre ikinci dönemde yüksek oranda MEİT yapısını yansıtmaktadır. **Yunanistan** ile olan ticarete 51235 kodlu "Aromatikler", 53341 kodlu "Sentetik polimerler esaslı; sulu ortamda eriyen/dağılan boya ve vernik" ve 53354 kodlu "Macunlar, renkli çimentolar ve boyacılıkta kullanılan sıvama maddeleri" ürün grupları her iki dönemde de MEİT yapısı göstermektedir. Genel eğilime bakıldığında, 1996-2005 yıllarını kapsayan ikinci dönemde tüm ürün grupları için MEİT yapısının sergilendiği söylenebilir (bkz. Tablo 2).

İtalya ile ise sadece 51483 kodlu "Akrilonitril" ve 52384 kodlu "Anhidrit ve boratlar" ürün gruplarında iki dönemde de MEİT yapısı söz konusudur. GB sonrası bu yapı dikkate alınan tüm ürün gruplarında süreklilik arz etmiştir. **İngiltere** ile 54191 kodlu "Tıpta, cerrahide, dişçilikte/veterinerlikte kullanılan pamuk, sargılar vs." ve 59814 kodlu "Kolofanlar, reçine asitleri, türevleri, esans ve yağlar" kodlu ürün grupları MEİT yapısındayken; ilk dönemde net ithalatçı olduğumuz ürün gruplarında ikinci dönemde büyük ölçüde EİT ve/veya net ihracatçı yapı söz konusudur. Benzer şekilde, **Bulgaristan** ile olan kimya sanayi ticaretinde 59227 kodlu "Tutkallar", **Portekiz** ile olan ticarete ise 53112 kodlu

“Asit boyalar, mordan boyalar vb. esaslı müstahzarlar” ürün grubunda her iki dönemde de MEİT yapısı görülmektedir.

Tablo 2: Marjinal Endüstri İçi Ticaretin Brülhart A ve B Endekslerine Göre Hesaplanan Değerleri

ÜLKELER	SITC ÜRÜN KODLARI	BRÜLHART A ENDEKS DEĞERLERİ		BRÜLHART B ENDEKS DEĞERLERİ	
		1990 1995	1996 2005	1990 1995	1996 2005
ALMANYA	51216	1,0	0,11	0	+1
	51484	0,85	0	0	+1
	51626	0,76	0	0	-1
	52235	0,03	0,81	-1	0
	52237	0	0,84	-1	0
	52251	0,22	0,88	+1	0
	52361	0	0,77	-1	0
	53221	0,51	0,60	0	0
	53352	0	0,89	-1	0
	54131	0,68	0	0	+1
	54219	0,75	0,64	0	0
	55132	0,88	0,17	0	+1
	55310	0,95	0,07	0	+1
	55354	0,95	0,79	0	0
	55432	0	0,88	-1	0
	57512	0,72	0	0	-1
	59212	0,012	0,84	-1	0
	59835	0,95	0	0	-1
59883	0,014	0,97	-1	0	
FRANSA	51484	0,73	0	0	-1
	53329	0	0,82	+1	0
	54293	0	0,99	+1	0
	58225	0	0,90	-1	0
	59130	0	0,99	+1	0
	59224	0	0,78	+1	0

Tablo 2 (devam)

ÜLKELER	SITC ÜRÜN KODLARI	BRÜLHART A ENDEKS DEĞERLERİ		BRÜLHART B ENDEKS DEĞERLERİ	
		1990	1996	1990	1996
		1995	2005	1995	2005
HOLLANDA	51140	0,86	0	0	-1
	51216	1,0	0	0	+1
	51461	0	0,83	-1	0
	51482	0,80	0	0	+1
	51569	0,1	0,71	-1	0
	51621	0	0,99	+1	0
	52269	0,71	0	0	-1
	52345	0	0,90	-1	0
	53343	0,77	0	0	+1
	55132	0	0,98	+1	0
	55352	0,77	0	0	+1
	55354	0,44	0,98	+1	0
	55415	0,2	0,73	+1	0
	55422	0,92	0,61	0	0
	58120	0	0,75	-1	0
	58170	0,18	0,89	+1	0
	58211	0,004	0,92	-1	0
	58222	0,78	0	0	+1
	58225	0	0,85	-1	0
	58291	0	0,86	+1	0
58390	0	0,79	-1	0	
YUNANİSTAN	51235	1,0	0,98	0	0
	51576	0	0,76	-1	0
	53117	0,08	0,68	+1	0
	53312	0	0,89	+1	0
	53341	0,93	0,89	0	0
	53354	0,93	0,73	0	0
	55422	0	0,99	+1	0
	57411	0,012	0,69	+1	0
	57531	0	0,69	+1	0
	58130	0	0,78	-1	0
	58222	0,4	0,73	+1	0
	59869	0	0,61	-1	0
	59891	0	0,97	+1	0
	59893	0	0,63	-1	0
59899	0,90	0	0	+1	
ÇEK CUMH.	58211	0	0,72	-1	0
	58221	0,18	0,88	-1	0
DANİMARKA	51486	1,0	0	0	+1
	58170	0	0,84	-1	0
	59869	0	0,76	+1	0

Tablo 2 (devam)

ÜLKELER	SITC ÜRÜN KODLARI	BRÜLHART A ENDEKS DEĞERLERİ		BRÜLHART B ENDEKS DEĞERLERİ	
		1990 1995	1996 2005	1990 1995	1996 2005
İSVEÇ	52349	1,0	0,13	0	+1
	55422	0	0,91	-1	0
	58291	0,80	0,03	0	-1
İTALYA	51212	0	0,78	-1	0
	51222	1,0	0	0	+1
	51483	0,52	0,74	0	0
	51484	0,94	0	0	-1
	51574	0	0,77	-1	0
	52251	0	0,82	+1	0
	52269	0	0,92	+1	0
	52344	0	0,91	+1	0
	52349	0	0,76	-1	0
	52363	0,15	0,98	+1	0
	52384	0,83	0,83	0	0
	52431	0,12	0,99	+1	0
	55132	0	0,83	+1	0
	57433	0	0,84	-1	0
	58120	0	0,81	-1	0
	58224	0	0,75	-1	0
	59224	0,71	0	0	+1
59861	0,79	0	0	-1	
BELÇİKA	51629	1,0	0,11	0	+1
	53112	---	0,90	---	0
	53317	---	0,99	---	0
	53342	---	0,93	---	0
	53343	---	0,99	---	0
	55354	---	0,89	---	0
	57511	---	0,98	---	0
	57554	---	0,97	---	0
	59229	---	0,96	---	0

Tablo 2 (devam)

ÜLKELER	SITC ÜRÜN KODLARI	BRÜLHART A ENDEKS DEĞERLERİ		BRÜLHART B ENDEKS DEĞERLERİ	
		1990 1995	1996 2005	1990 1995	1996 2005
İNGİLTERE	51371	1,0	0	0	+1
	51379	0,96	0	0	+1
	51382	0	0,70	+1	0
	51471	0,28	0,82	-1	0
	53121	0	0,87	+1	0
	53232	0	0,97	-1	0
	54191	0,68	0,84	0	0
	54219	0,06	0,85	-1	0
	55132	0,23	0,90	-1	0
	55419	0,029	0,81	-1	0
	55422	0	0,83	+1	0
	55434	0	0,96	-1	0
	57439	0	0,92	-1	0
	58221	0,29	0,88	-1	0
	58225	0	0,99	-1	0
	58291	0	0,94	+1	0
	58299	0	0,82	-1	0
	58320	0,96	0	0	+1
	59814	0,84	0,90	0	0
	59885	0	0,82	+1	0
İSPANYA	51124	0,99	0	0	-1
	51372	1,0	0	0	-1
	51573	0	0,99	-1	0
	51617	0	0,84	-1	0
	52257	0	0,89	+1	0
	52359	0	0,90	+1	0
	52384	0	0,92	+1	0
	54191	0	0,86	-1	0
	54291	0,11	0,92	+1	0
	57112	0,87	0	0	-1
	57531	0,17	0,97	-1	0
	58160	0	0,94	-1	0
	58170	0	0,87	+1	0
	58221	0	0,90	-1	0
	59725	0	0,96	+1	0
	59865	0	0,97	+1	0
MACARİSTAN	51389	0	0,89	-1	0
	51576	1,0	0	0	+1
	54293	0,94	0,02	0	-1
	55352	0	0,77	+1	0
	59869	0	0,75	-1	0

Tablo 2 (devam)

ÜLKELER	SITC ÜRÜN KODLARI	BRÜLHART A ENDEKS DEĞERLERİ		BRÜLHART B ENDEKS DEĞERLERİ	
		1990 1995	1996 2005	1990 1995	1996 2005
BULGARİSTAN	51217	1,0	0	0	+1
	51222	0,71	0	0	+1
	51389	0,96	0	0	+1
	53342	0	0,74	+1	0
	55421	0,82	0,02	0	+1
	57513	0	0,74	-1	0
	58222	0	0,78	+1	0
	59227	0,60	0,80	0	0
	59733	0	0,83	+1	0
PORTEKİZ	53112	1,0	0,74	0	0
	55351	0	0,69	-1	0
	59229	0,93	0	0	-1
POLONYA	51579	1,0	0	0	+1
	54191	0	0,81	-1	0
	55340	0	0,85	-1	0
ROMANYA	51371	1,0	0	0	+1
	57112	0	0,84	+1	0
	57519	0	0,94	+1	0
	58150	0	0,90	+1	0
UKRAYNA	51382	1,0	0	0	+1
	54232	0	0,78	+1	0
	55353	0	0,96	+1	0
	58291	0,14	0,88	-1	0
	58320	0,99	0	0	+1
RUSYA FED.	51125	0,94	0,91	0	0
	51212	1,0	0,95	0	0
	51372	1,0	0,98	0	0
	51691	0,94	0	0	-1
	52331	0	0,69	+1	0
	53311	0,84	0	0	+1
	53352	0,73	0	0	+1
	58130	0,91	0	0	+1
	59141	0	0,76	+1	0
	59149	0,92	0	0	-1
	59772	0	0,76	+1	0
ÇİN	53343	0	0,94	-1	0
	55310	0	0,81	-1	0
	59891	---	0,97	---	0

Kaynak: Endeks değerleri DTM verileri kullanılarak tarafımızca hesaplanmıştır.

Not: Her iki dönemde de MEİT yapısı sergileyen ürün gruplarına ait SITC kodları ve endeks değerleri koyu olarak yazılmıştır.

AB üyesi diğer ülkelerle olan tabloda yer verilen ürün grupları açısından ticaret, ikinci dönemde ilk döneme göre yoğun şekilde MEİT yapısına dönüşmüştür. Buna karşılık Tablo 2’de yer verilmeyen ürün grupları bakımından, söz konusu ticaretin yapısı ağırlıklı olarak Türkiye’nin net ithalatçı olduğunu göstermektedir. Bu sonuç Türkiye’nin kimya sektöründe ithalat değerinin ihracat değerinin çok üzerinde gerçekleşmesi nedeniyle kaçınılmaz bir sonuç olarak değerlendirilebilir.

AB üyesi ülkeler dışında ele alınan **Rusya** ile yapılan ticarete 51125 kodlu “Stiren-Vinil Benzen”, 51212 kodlu “Propan1ol-propil alkol ve propanol-izopropil alkol” ve 51372 kodlu “Asetik asit esterleri” kodlu ürünlerde her iki dönemde de MEİT gözlenmektedir. Gerek **Rusya Federasyonu**, gerekse **Ukrayna ve Çin** açısından genel eğilim MEİT yapısının yaygınlaştığı yönündedir.

Ayrıca çalışmanın bu bölümünde Türkiye’nin EİT’sine konu olan mallarda, yani uzmanlaştığı sanayi kolunun hangi teknolojik sınıflandırma içinde olduğu da incelenmiştir. Buna göre, AB üye ve aday ülkelerinde genel olarak 51 kodlu “Organik kimyasal ürünler”, 52 kodlu “İnorganik kimyasal ürünler” ve 58 kodlu “İlk şekilde olmayan plastikler” ürün gruplarının dahil edildiği “*Taklidi Kolay Araştırma Yoğun Mallar*” sınıfında yoğunlaşmaktadır. Topluluk üyesi ülkeler tek tek değerlendirildiğinde ise bu ürün grupları farklı kategorilere ayrılmaktadır. Bulgaristan ile olan ticaretimizde 57112 kodlu “Özgül kütlesi 0,94/daha fazla olan polietilen” ile 57513 kodlu “Propilen kopolimerleri-ilk şekilde” ürün gruplarında; Belçika ile 57439 kodlu “Polialil esterleri vb.-ilk şekilde”, 57511 kodlu “Polipropilen-ilk şekilde”, 57554 kodlu “Selüloz etreleri -ilk şekilde” gibi 57 kodlu ürün gruplarının dahil olduğu “*Taklidi Zor Araştırma Yoğun Mallar*” sınıfında bir uzmanlaşma söz konusudur. Türkiye’nin Rusya Federasyonu, Çin (51 ve 53 kodlu) ve Ukrayna (51 ve 58 kodlu) ile EİT yapısı “*Taklidi Kolay Araştırma Yoğun Mallar*” sınıfında yoğunlaşmıştır. Bu açıdan bakıldığında Türkiye’nin kimya sanayi alt ürün gruplarının teknolojik yapısı ağırlıklı olarak “*Taklidi Kolay Araştırma Yoğun Mallar*” grubuna aittir.

5. SONUÇ

Standart G-L endeksi ve MEİT endeksleri kullanılarak yapılan değerlendirme sonucunda “Başka Yerde Belirtilmeyen Kimya Sanayi ve Buna Bağlı Ürünler” sanayi ticaretimiz genel olarak EAT yapısı göstermektedir. Türkiye’nin, kimya sanayi EİT oranı genel olarak sektör tüketiminin dışa bağımlı olması nedeniyle düşük düzeydedir. Fakat çalışmada yer alan ülkelerle ilgili bulgularda da görüldüğü gibi, son yıllarda bazı alt ürün gruplarında bu ticaret, EİT yapısına yönelmiştir. Bu değişimin temel nedeni, ticaretin serbestleştirilmesiyle birlikte artan ticaret ilişkileri ve zaman içinde sadece ihracatçısı veya ithalatçısı olduğumuz ürün gruplarında iki yönlü ticaret yapısına dönüşümdür.

Konuya ilişkin daha önce yapılan çalışmalarda, Türkiye'nin ilgili ülkelerle dış ticaretinin genel yapısının EAT özelliği sergilediği saptanmıştır. Bu açıdan yaptığımız çalışma her ne kadar sektör bazında bir analiz de olsa, farklı bir sonuçla karşı karşıya olmadığımızı göstermektedir. Ancak gerek dış ticaretin geneli, gerekse bu çalışmada ele alınan kimya sanayi dış ticareti bu yapının, son 10-15 yıllık süreçte, sınırlı sayıda ürün grubunda da olsa, EİT'ye dönüşme yolunda ilerlemeler kaydetmiştir. Özellikle Gönel'in (2001a) çalışmasında, Türkiye ile AB ülkeleri ve Türkiye Cumhuriyetleri arasındaki dış ticaretin kimya ve demir-çelik ürün gruplarında EİT açısından büyük gelişmeler kaydettiği belirtilmiştir. Bu açıdan çalışmada ulaştığımız sonuçlar önceki çalışmaların sonuçlarıyla genel itibarıyla paralellik göstermektedir.

Türkiye'nin kimya sanayi ihracatında en büyük paya sahip ilk beş ülkesi sırasıyla Rusya Federasyonu, İtalya, İspanya, Almanya ve Ukrayna'dır. İthalat payları açısından da ilk beş ülke sırasıyla Almanya (büyük farkla), özellikle 2003 yılı sonrası Rusya Federasyonu, İtalya, İngiltere ve Hollanda'dır. Genel olarak bu ülkelerle olan dış ticaret büyüklüklerine bakıldığında Türkiye'nin ithalat artışının ihracat artışından çok fazla olduğu ve bu nedenle de dış ticaret açığının sürekli yükseldiği gözlenmiştir. Özellikle GB'ye geçişle birlikte bu sanayi dalında da Türkiye'nin AB ülkelerinden olan ithalatında hızlı artışlar görülmüştür.

Türkiye'nin kimya sektöründe net ithalatçı konumunda olduğu düşünülürse, alt ürün grupları açısından EİT'nin varlığı oldukça avantajlı bir konumu temsil etmektedir.

EİT'de, AB üyesi ülkelerden Almanya ile 11 ürün grubunda, Yunanistan ile 9 ürün grubunda, Fransa ile 3 ürün grubunda yıllar itibarıyla değişen fakat süreklilik arz eden EİT değerleri gözlenmiştir. İngiltere, Danimarka, İtalya ve İspanya (51124 hariç) ile EAT yapısında olan ticaretimiz özellikle 1996 sonrası büyük ölçüde EİT yapısına dönüşmüştür. AB üye ve aday ülkeleri dışında Rusya Federasyonu, Ukrayna ve Çin dikkate alındığında 2000 yılından sonra EİT'ye konu olan ürün sayısı ve bu ürünlerde uzmanlaşma artmıştır.

Dış ticaretin dinamik yapısını belirlemeye yönelik hesaplar, GB Antlaşması'nın yürürlüğe girdiği tarih dikkate alınarak, 1990-1995 ve 1996-2005 olarak iki ayrı dönemde ele alınmıştır. Bunun nedeni, Antlaşma'yı izleyen yıllarda AB ülkelerine olan ihracatın ve bu ülkelerden yapılan ithalatın artmasıdır. Söz konusu dönemde bu artışların ilgili ürünlerin ticaret yapılarındaki değişimleri yansıtmadığı MEİT endeksleri hesaplanarak değerlendirilmiştir.

AB üyesi ülkelerle bazı ürün grupları açısından ticaret, ikinci dönemde ilk döneme göre yoğun şekilde MEİT yapısına dönüşmüştür. Buna rağmen, ticaretin yapısı ağırlıklı olarak Türkiye'nin net ithalatçı olduğunu göstermektedir. Bu sonuç Türkiye'nin kimya sektöründe ithalat değerinin ihracat değerinin çok üzerinde gerçekleşmesi nedeniyle kaçınılmaz bir sonuç olarak değerlendirilebilir.

AB üyesi ülkeler dışında ele alınan *Rusya Federasyonu, Ukrayna ve Çin* açısından da az sayıda alt ürün grubunda genel eğilim MEİT yapısının yaygınlaştığı yönünde de olsa, ağırlıklı yapı MEAT eğilimindedir.

Diğer taraftan, teknolojik yapıya göre sınıflandırmada “Taklidi Kolay Araştırma Yoğun Malların, başka bir ifadeyle katma değeri düşük, çeşitliliği az, fiyatı dünya pazarlarında belirlenen ve bu nedenle de ekonomik dalgalanmalardan kolaylıkla etkilenen hammadde ve ara malların ağırlık kazandığı belirlenmiştir.

SON NOTLAR

(1) Türkiye'nin kimya sanayi toplam ihracat ve ithalat büyüklüklerine ilişkin 1993 yılı öncesine ait verilere ulaşılamadığından grafiksel yaklaşım bu yıl öncesi verileri kapsamamaktadır.

(2) SITC ürün kodlarına ait ürün gruplarının adlarına Ek Tablo 4'de yer verilmiştir.

(3) Türkiye'nin çalışmaya konu olan ülkelerle kimya sanayi ihracat ve ithalat verilerine Ek Tablo 2 ve Tablo 3'de yer verilmiştir.

(4) Daha fazla bilgi için “EK Tablo 1: Kimya Sanayinin Teknolojik Yapıya Göre SITC Sınıflandırması” tablosuna bakınız.

KAYNAKÇA

BALASSA, B. (1986): “The Determinants of Intra-Industry Specialization in United States Trade”, *Oxford Economic Papers*, New Series, Vol.38, No.2, July: 220-23.

BALASSA, B. ve BAUWENS, L. (1987): “Intra-Industry Specialisation in A Multi-Country and Multi-Industry Framework”, *The Economic Journal*, Vol.97, No.338, December: 923-39.

BRÜLHART, M. (1994): Marginal Intra-Industry Trade: Measurement and Relevance for the Pattern of Industrial Adjustment, *Weltwirtschaftliches Archiv*, Vol.130: 600-13.

BRULHART, M. (2000): “Dynamics of Intraindustry Trade and Labor-Market Adjustment”, *Review of International Economics*, 8 (3): 420-35.

BRULHART, M. ve THORPE, M. (2000): “Intra-Industry Trade and Adjustment in Malaysia: Puzzling Evidence”, *Applied Economic Letters* 7, No.222: 233-47.

BRULHART, M. ve THORPE, M. (2001): "Export Growth of NAFTA Members, Intra-Industry Trade and Adjustment", *Global Business and Economics Review*, Vol.3, No.1: 94-110.

ÇEPNİ, E. ve KÖSE, N. (2000): "Intra-Industry Trade Patterns of Turkey A Panel Study", METU International Conference on Economics IV, Ankara, September: 13-16.

DIŞ TİCARET MÜSTEŞARLIĞI, Dış Ticaret İstatistikleri, <http://www.dtm.org.tr> (24.04.2005)

DOĞANER GÖNEL, F. (2001a): "How Important is Intra-Industry Trade Between Turkey and Its Trading Partners? A Comparison Between the European Union and Central Asia Turkic Republics" *Russian and East European Finance and Trade*, Vol.37, No:4 : 61-76.

DOĞANER GÖNEL, F. (2001b): "Tekstil Sektöründe Endüstri-içi Ticaret", *Dış Ticaret Dergisi*, Vol.21: 15-31.

DPT (2001), 8. Beş yıllık Kalkınma Planı, Kimya Sanayi Özel İhtisas Komisyonu Raporu, DPT 2564-ÖİK 580, Ankara, www.ekutup.dpt.gov/imalatsa/kimya/öik580.pdf (13.03.2005)

ERK, N. ve TEKGÜL, Y. (2001): "Ekonomik Entegrasyon ve Endüstri-içi Ticaret: Türkiye-AB Ülkeleri Arasındaki Endüstri-içi Ticaretin Ölçülmesi ve Ticaret Tipinin Belirlenmesi", *METU International Conference on Economics V*, Ankara, September : 10-13.

ERLAT, G. ve ERLAT, H. (2003): "Measuring Intra-Industry and Marginal Intra-Industry Trade: The Case for Turkey", *Emerging Markets Finance and Trade*, vol.39, no.6, November-December: 5-38.

EUROPEAN CHEMICAL INDUSTRY COUNCIL (2004), "Horizon 2015: Perspectives for The European Chemical Industry", March, www.cefic.org/files/Publications/Scenarios2.pdf (12.05.2006)

FLAM, H. ve HELPMAN, E. (1987): "Vertical Product Differentiation and North - South Trade", *The American Economic Review*, Vol.77, No.5 December: 810-22.

GREENAWAY, D. ve MILNER, C. (1983): "On the Measurement of Intra-Industry Trade", *The Economic Journal*, 93 December, 900-8.

GREENAWAY, D., HINE R., MILNER C. (1995): "Vertical and Horizontal Intra-Industry Trade: A Cross Industry Analysis for the United Kingdom" *The Economic Journal*, Vol.105, no.433, November: 1505-18, <http://www.jstor.org> (May 13, 2005).

GRUBEL, H. G. (1967): "Intra-Industry Specialization and the Pattern of Trade", *The Canadian Journal of Economics and Political Science*, Vol.33, No.3pp. August: 374-88, <http://www.jstor.org>, May 12,2005.

GRUBEL, H.G. ve LLOYD, P.J. (1975): *Intra-Industry Trade: The Theory and Measurement of International Trade in Differentiated Products*, London: Macmillan Pres.

Hazine Müsteşarlığı İstatistikleri, <http://www.hazine.gov.tr> (15.05.2006)

HELPMAN, E. (1999): "The Trade Structure of Foreign Trade", *The Journal of Economic Perspectives*, Vol. 13, No.2, Spring: 121-44.

JANDA, K. ve MÜNİCH D. (2004): "The Intra-Industry Trade of the Czech Republic in the Economic Transition", *Emerging Markets Finance and Trade*, Vol.40, No.2, March-April: 27-50.

KRUGMAN, P. R. (1981): "Intraindustry Specialization and the Gains from Trade", *The Journal of Political Economy*, Vol.89, No.5 October: 959-73.

MARTİN, C. ve BLANES, J. V. (1999): "The Nature and Causes of Intra-Industry Trade: Back to the Comparative Advantage Explanation? The Case of Spain" *European Economy Group Working Paper*, no.1/1999, <http://www.ucm.es/info/econeuro> (14.04.2006)

MURSHED, M. S. (2001): "Petterns of East Asian Trade and Intra-Industry Trade in Manufactures", *Journal of the Asaia Pasific Economy*, 6(1): 99-123.

RIVERA-BATIZ, L. A. ve OLIVA, M. A. (2003): *International Trade: Theory, Strategies, and Evidence*, Oxford University Press.

TAEGI, K. ve OH K. (2001): "Country Size, Income Level and Intra-industry Trade", *Applied Economics*, 33: 401-6.

TÜBİTAK (2003): "Vizyon 2023 Teknoloji Öngörü Projesi, Kimya Paneli Raporu", Temmuz, Ankara, http://vizyon2023.tubitak.gov.tr/teknolojiongorusu/paneller/kimya/raporlar/son/kimya_son_sunum.pdf (21.05.2006)

TÜRKİYE İSTATİSTİK KURUMU (TÜİK) İstatistikleri, <http://www.tuik.gov.tr> (06.06.2006)

TÜSİAD-Sabancı Üniversitesi Rekabet Forumu, *Türkiye Küresel Rekabet Raporu 2006*, Ekim 2006.

WORLD CHEMICAL OUTLOOK, <http://pubs.acs.org/cen/coverstory/83/8302wcoeuropa.html> (01/06/2006)

EK Tablo 1: Kimya Sanayinin Teknolojik Yapıya Göre SITC Sınıflandırması

Genel ürün Grupları	SITC Kodları	Alt Ürün Grupları
Ham Maddeye Dayalı Mallar	SITC 56	Mineral kimyasal gübreler (272.grubun dışındakiler)
Sermaye Yoğun Mallar	SITC 53	Debagat ve boyacılıkta kullanılan hülâsalar, tanen, boya, pigment, macun, mürekkep
	SITC 55	Uçucu yağlar, parfüm, kozmetik, tuvalet müstahzarları
Taklidi Kolay Araştırma Yoğun Mallar	SITC 51	Organik kimyasal ürünler
	SITC 52	İnorganik kimyasal ürünler
	SITC 54	Tıp ve eczacılık ürünleri
	SITC 58	İlk şekilde olmayan plastikler (boru, hortum, levha, yaprak, plaka, şerit, film vb.)
	SITC 59	
Taklidi Kolay Olmayan Araştırma Yoğun Mallar	SITC 57	İlk şekillerde plastikler, döküntü ve hurdalar

Kaynak: Erlat ve Erlat, 2003,10.

EK Tablo 2: Türkiye'nin Ülkeler Bazında Kimya Sanayi İhracatı (\$) (1990-2005)

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Almanya	25.136.162	29.528.746	21.231.013	12.728.249	21.336.095	22.267.560	19.499.683	21.531.277
Bulgaristan	607.233	3.280.188	2.915.006	6.110.898	11.822.576	17.489.595	23.394.044	20.300.208
Çin	1.861.416	5.353.769	7.645.877	858.144	12.526.162	748.423	978.764	511.628
Fransa	25.213.367	14.690.655	19.283.481	14.814.416	16.526.957	19.719.987	20.699.478	26.754.931
İngiltere	11.894.916	10.861.009	11.314.339	8.382.480	13.998.524	28.004.091	23.770.423	25.991.146
İsveç	1.732.967	1.199.511	1.640.644	1.322.898	3.401.582	3.641.986	1.702.479	1.183.363
İtalya	67.045.465	49.402.054	66.206.327	62.102.173	80.470.300	82.270.963	59.376.383	62.933.963
Macaristan	330.495	2.794.988	1.732.306	889.157	3.159.455	3.007.922	8.514.356	10.995.256
Portekiz	3.638.348	2.232.306	4.889.412	983.400	544.190	1.114.791	730.236	795.757
Rusya Fed.	0	0	32.864.743	29.917.073	49.802.969	68.063.040	123.334.893	164.786.117
Ukrayna	0	0	114.143	898.250	4.235.344	13.698.353	34.231.753	47.599.754
Belçika	0	0	0	0	0	0	0	0
Lüksemburg	0	0	0	0	0	0	0	0
Çek Cumh.	0	0	0	1.143.346	2.108.485	1.620.591	2.069.464	1.656.262
Danimarka	261.128	513.164	243.333	533.086	492.990	616.288	1.186.615	2.217.307
Hollanda	14.792.272	17.899.575	9.147.616	8.413.961	8.850.242	15.626.595	12.049.706	12.375.857
İspanya	20.413.294	16.485.284	21.382.503	20.926.478	35.472.940	41.811.538	37.445.439	48.429.353
Polonya	5.882.496	4.856.597	5.839.399	9.525.480	7.597.545	9.626.696	11.981.890	11.288.173
Romanya	1.702.913	2.846.333	5.261.104	8.964.216	16.403.481	31.122.668	28.797.205	24.570.331
Yunanistan	16.091.287	16.479.160	12.413.962	13.010.853	17.751.588	17.742.872	13.512.574	11.176.912

Kaynak: Hazine, DTM, TÜİK İstatistikleri

EK Tablo 2 (devam)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Almanya	17.507.675	19.515.598	27.713.521	57.308.388	55.613.180	67.539.737	100.142.894	107.724.270
Bulgaristan	22.530.253	24.390.958	30.520.408	24.981.301	31.220.933	39.829.848	56.258.351	84.165.386
Çin	1.703.728	1.408.033	6.773.184	9.782.385	12.922.808	15.857.247	41.520.589	52.360.456
Fransa	33.188.270	27.374.102	28.913.313	33.267.101	39.901.202	46.073.576	46.700.890	48.122.802
İngiltere	25.694.209	37.504.351	52.817.648	33.158.970	42.029.242	36.932.808	53.233.617	67.765.541
İsveç	1.889.872	3.235.939	3.479.696	3.203.372	5.004.199	5.727.999	5.837.618	5.952.843
İtalya	59.533.769	64.808.076	69.520.732	79.735.270	89.945.479	105.974.934	173.131.464	156.055.719
Macaristan	7.131.932	7.927.213	12.316.246	6.400.558	6.737.607	8.692.376	9.735.037	10.240.832
Portekiz	1.201.573	1.167.911	792.418	1.168.064	828.959	855.880	2.520.627	3.804.425
Rusya Fed.	129.018.331	52.423.738	67.640.559	84.878.049	105.161.383	142.153.881	185.545.877	219.507.148
Ukrayna	44.772.630	39.765.197	36.415.645	41.856.425	44.366.712	71.590.603	86.715.037	120.249.033
Belçika	0	0	0	0	49.174.763	42.546.727	60.009.149	67.992.131
Lüksemburg	0	0	0	0	9.844	12.873	14.585	127.473
Çek Cumh.	1.096.590	1.817.391	2.133.075	3.127.979	3.374.267	5.440.611	5.348.448	8.530.911
Danimarka	2.225.252	3.172.528	2.996.971	1.773.710	1.935.335	2.529.375	4.657.221	21.084.990
Hollanda	13.390.337	15.195.655	18.988.624	17.852.806	19.114.339	22.760.645	46.031.330	52.156.407
İspanya	43.888.848	52.406.593	56.644.682	65.935.059	67.638.755	99.052.346	167.742.987	110.569.797
Polonya	8.966.102	13.948.550	16.871.688	24.183.974	22.185.425	25.925.871	31.034.450	38.923.975
Romanya	33.015.774	25.421.789	26.486.145	32.698.802	47.454.189	65.956.662	79.780.875	114.896.425
Yunanistan	11.464.865	9.605.356	11.351.449	15.230.697	19.849.629	18.591.188	26.021.211	34.059.734

Kaynak: Hazine, DTM, TÜİK İstatistikleri

EK Tablo 3: Türkiye'nin Ülkeler Bazında Kimya Sanayi İthalatı (\$) (1990-2005)

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Almanya	529.731.791	477.429.111	563.163.058	618.396.880	566.314.367	861.840.073	959.833.219	1.029.967.188
Bulgaristan	2.365.686	32.662.934	40.229.233	27.823.259	35.999.289	81.061.607	71.903.944	90.756.161
Çin	4.669.277	4.607.452	7.328.116	13.754.462	15.198.151	25.227.735	29.152.660	27.252.004
Fransa	104.073.980	77.223.293	75.576.104	80.389.347	104.859.006	152.976.579	191.249.661	214.911.953
İngiltere	170.400.961	176.205.107	198.729.036	228.680.523	195.918.030	292.138.624	320.606.006	380.941.726
İsveç	17.032.737	19.056.224	16.880.184	20.408.688	16.696.898	24.763.586	25.886.336	29.513.769
İtalya	215.549.442	225.375.184	232.141.897	264.501.262	220.040.820	430.798.479	498.352.187	583.629.530
Macaristan	14.289.764	9.459.506	6.347.561	3.356.992	5.462.100	9.124.123	9.414.196	11.276.041
Portekiz	4.731.746	4.777.499	3.507.965	2.095.060	3.093.505	3.553.886	5.941.597	7.287.212
Rusya Fed.	0	0	89.128.577	161.334.106	64.188.276	166.334.278	120.919.743	296.291.500
Ukrayna	0	0	13.240.608	199.168.496	185.159.207	263.101.227	163.284.517	222.684.643
Belçika	0	0	0	0	0	0	0	0
Lüksemb.	0	0	0	0	0	0	0	0
Çek Cumh.	0	0	0	1.707.348	5.042.577	8.078.796	8.493.434	18.190.794
Danimarka	10.335.731	11.532.861	14.381.004	23.589.462	18.041.881	26.179.787	28.893.619	35.773.691
Hollanda	138.188.977	129.765.651	146.700.365	179.590.004	162.906.008	243.748.742	284.042.388	316.797.790
İspanya	57.792.121	67.487.073	62.214.179	68.269.639	73.427.489	136.589.498	181.724.428	177.894.703
Polonya	9.057.152	9.198.121	7.448.672	3.108.327	1.650.874	1.313.301	3.152.713	2.336.598
Romanya	26.571.661	39.684.563	51.288.147	41.206.925	29.910.305	37.255.870	52.360.335	36.735.582
Yunanistan	9.519.905	15.563.835	14.522.382	19.743.180	14.690.417	19.743.162	32.849.976	86.544.881

Kaynak: Hazine, DTM, TÜİK İstatistikleri

EK Tablo 3 (devam)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Almanya	1.029.241.658	1.004.447.859	1.069.230.641	905.944.210	1.199.897.323	1.620.121.571	2.169.784.815	2.377.964.465
Bulgaristan	66.495.036	59.260.679	77.042.357	71.643.726	85.183.364	118.557.023	149.891.835	172.140.686
Çin	28.056.585	28.886.771	38.577.533	39.179.449	61.491.660	93.293.120	152.485.477	240.434.445
Fransa	212.384.752	175.453.247	201.849.494	185.087.664	278.578.313	372.093.374	477.327.287	447.980.260
İngiltere	386.268.074	420.895.609	437.778.531	388.639.163	502.173.000	636.932.638	827.908.805	866.968.471
İsveç	33.326.170	42.119.583	51.699.649	49.985.226	77.887.950	139.322.523	205.456.229	221.879.701
İtalya	513.520.621	440.362.011	539.085.031	443.067.326	559.707.634	692.066.196	935.572.631	1.078.566.764
Macaristan	17.425.119	23.536.573	36.696.684	36.216.994	59.218.571	68.015.095	109.623.314	150.015.286
Portekiz	7.636.403	4.620.615	10.067.026	5.973.892	7.976.963	27.005.934	40.190.497	63.905.418
Rusya Fed.	400.893.742	390.827.520	375.317.420	184.549.153	315.914.125	597.324.815	1.409.287.043	1.487.068.030
Ukrayna	246.710.986	313.762.069	285.518.671	202.256.506	265.218.025	276.251.969	487.195.320	504.212.098
Belçika	0	0	0	0	151.099.280	248.586.762	283.273.765	279.473.805
Lüksemb.	0	0	0	0	168.813	26.276	42.510	133.906
Çek Cumh.	2.828.537	1.778.932	3.755.789	2.698.384	7.955.382	15.295.738	20.698.084	25.798.767
Danimarka	42.873.305	47.319.012	52.078.963	60.192.763	99.040.155	128.206.907	132.245.853	123.098.766
Hollanda	341.818.639	329.074.333	374.649.429	291.186.767	337.888.028	443.856.279	608.417.612	686.859.082
İspanya	194.059.765	209.441.896	249.655.452	222.323.870	282.139.118	421.234.555	586.417.313	627.651.498
Polonya	2.458.996	3.775.607	13.659.250	13.192.450	23.814.368	43.659.310	86.289.524	77.841.041
Romanya	27.032.595	61.361.759	117.397.445	87.927.808	125.904.861	161.432.621	249.527.868	289.933.208
Yunanistan	43.920.020	34.725.632	38.087.729	30.014.529	36.280.057	43.727.355	58.664.528	72.762.566

Kaynak: Hazine, DTM, TÜİK İstatistikleri

EK Tablo 4: SITC Rev.3 Kod 5'e Göre "Başka Yerde Belirtilmeyen Kimya Sanayi ve Buna Bağlı Sanayi Ürünleri"

SITC 51 ORGANİK KİMYASAL ÜRÜNLER	
51111	Etilen
51112	Propen (Propilen)
51113	Büten (Bütülen) Ve İzomerleri, 1,3-Butadien Ve İzopren
51114	Doymuş Asiklik Hidrokarbonlar
51122	Benzen (Benzol)
51123	Toluen (Toluol)
51124	Ksilenler (Ksiloller)
51125	Stiren (Vinil Benzen)
51129	Diğer siklenik, siklanik ve sikloterpenikler
51131	Vinil klorür (kloretilen) doymamış
51132	Trikloretilen; doymamış
51133	Tetrakloretilen (perkloretilen) doymamış
51134	Doymamış asiklik hidrokarbonların klorlanmış türevleri; diğer
51135	Etilen diklorür (1, 2 Dikloreten)doymuş
51136	Diğer doymuş asiklik hidrokarbonların klorlanmış türevleri
51137	Asiklik hidrokarbonların florlanmış, bromlanmış/iyodlanmış türevleri
51138	İki/daha fazla değişik halojenle halojelenmiş asiklik hidrokarbonların türevleri
51139	Aromatik hidrokarbonların halojenlenmiş türevleri
51140	Hidrojen, asal gazlar ve diğer ametaller
51211	Metanol (metil alkol)
51212	Propan1ol (propil alkol) ve propan2ol (izopropil alkol)
51213	Doymuş monohidrik alkol
51214	Doymuş monohidrik alkol-oktanol (oktil alkol) ve izomerleri
51215	Etil alkol; alkol derecesi=>% 80, tađyir edilmemiş
51216	Etil alkol vd. alkollü içkiler; tađyir edilmiş
51217	Sınai yağ alkolleri
51219	Monohidrik alkoller
51221	Dioller-etilen glikol (etandiol)
51222	Gliserin
51223	Pentaeritritol (pentaeritrit)
51224	Mannitol
51225	D; glusitol (sorbitol)
51229	Asiklik alkollerin halojeli, sülfolu, nitrolu, nitrozolanmış türevleri
51231	Siklanik, siklenik, sikloterpenikler
51235	Aromatikler
51241	Fenol (hidroksibenzen) ve tuzları
51242	Krezoller ve tuzları
51243	Polifenoller ve monofenoller
51244	Fenollerin ve fenol-alkollerin halojenli, sülfolu, nitrolu/nitrozolanmış türevleri
51371	Asetik asit ve tuzları

51372	Asetik asit esterleri
51373	Metakrilik asit, tuzları ve esterleri
51374	Formik asit, tuzları ve esterleri
51375	Butirik asitler, valerik asitler, bunların tuzları ve esterleri
51376	Palmitik asit, stearik asit vb. tuzları ve esterleri
51377	Diğer doymuş asiklik monokarboksilik asitler vb. türevleri
51378	Oleik, linoleik ve linolenik asitler, vb. tuzları ve esterleri
51379	Doymamış asiklik ve siklik monokarboksilik asitler ve türevleri
51381	Maleik anhidrit
51382	Ftalik anhidrit
51383	Dioktil ortoftalatlar (dioktil ftalat)
51384	Dimetil tereftalat
51385	Siklanik, siklenik/sikloterpenik polikarboksilik asitler, anhidleri vb. türevleri
51389	Polikarboksilik asitler, anhidritleri, halojenürleri ve türevleri
51390	Prostaglandinler, thromoxanlar ve leukotrienler vb. türevleri
51391	Başka oksijen fonksiyonlu grubu olan karboksilik asitler ve türevleri
51392	Malik asit, tuzları ve esterleri
51393	Salisilik asitin diğer esterleri vb. tuzları
51394	Diğer alkol fonksiyonlu grubu olan, başka oksijen fonksiyonlu grubu olmayan karboksilik asit, türevi
51395	Aldehit/Keton fonksiyonlu karboksilik asitler, türevleri
51396	Diğer başka oksijen fonksiyonlu grubu olan karboksilik asitler ve türevleri
51451	Asiklik monoaminler, türevleri ve tuzları
51452	Asiklik poliaminler, türevleri ve tuzları
51453	Siklanik, siklenik ve sikloterpenik mono/poliaminler ve türevleri, tuzları
51454	Aromatik monoaminler ve türevleri, tuzları
51455	Aromatik poliaminler ve türevleri, tuzları
51461	Amino-alkoller vb. eter, ester ve tuzları
51462	Amino-naftoller ve diğer amino fenoller vb. eter, ester ve tuzları
51463	Amfepramon, metadon ve normetadon vb. tuzları
51464	Glutamik asit, Lizin ve esterleri; bunların tuzları
51465	Diğer amino-asitler, esterler ve tuzları
51467	Amino-alkol fenol, amino-asit fenol ve oksijen gruplu diğer amino bileşikler
51471	Asiklik amidler ve türevleri, tuzları
51473	Üreinler ve türevleri, tuzları
51479	Siklik amidler ve türevleri, tuzları
51481	Kuaterner amonyum tuzları ve hidroksitleri; lesitinler ve diğer fosfoaminolipidler
51482	Karboksiimid gruplu ve imin gruplu bileşikler
51483	Akrilonitril
51484	Diğer nitril gruplu bileşikler
51485	Diazo, azo ve azoksi bileşikleri
51486	Hidrazinin ve hidroksilaminin organik türevleri
51489	Diğer azot gruplu bileşikler
51541	Ksantatlar (ditiyokarbonatlar)

51542	Tiyokarbamatlar ve ditiyokarbamatlar
51543	Tiyouram mono- di- veya -tetrasülfürler
51544	Methionin
51549	Kükürtlü organik diğer bileşikler
51550	Diğer organo-anorganik bileşikler
51561	Laktamlar
51562	Kumarin, metilkumarinler ve etilkumarinler
51563	Diğer laktonlar
51569	Sadece oksijenli heterosiklik diğer bileşikler
51571	Bünyesinde başka bir halkaya yapışmamış bir pirazol halkası içeren bileşikler
51572	Hidantoin ve türevleri
51573	Yapısında başka bir halkaya yapışmamış bir imizadol halkası olan diğer bileşikler
51574	Yapısında başka bir halkaya yapışmamış piridin halkası olan bileşikler
51575	Kinolin/izokinolin halka sistemleri olan bileşikler
51576	Yapısında başka bir halkaya yapışmamış bir triazin halkası olan bileşikler
51577	Sadece azotlu heterosiklik bileşikler
51578	Yapısında başka bir halkaya yapışmamış bir fenotiazin halkası olan bileşikler
51579	Diğer nükleik asitler vb. tuzları; heterosiklik bileşikler
51580	Sülfonamidler
51612	Asetaller ve yarı asetaller vb. türevleri
51613	Etilen oksit (oksiran)
51614	Propilen oksit (metiloksiran)
51615	Halkasında üç atom olan diğer epoksit, epoksialkol, epoksifenollerin türevleri
51616	Asiklik, siklanik, siklenik, siklo terpenik ve aromatik eterler
51617	Eterler, eter-alkoller, eter fenoller, fenoller, peroksitler vb. türevleri
51621	Başka oksijen fonksiyonlu grubu olmayan asiklik aldehitler
51622	Aldehitler, siklik polimerleri; paraformaldehit
51623	Aseton (propanon)
51624	Butanon (metil etil keton)
51625	Başka oksijen fonksiyonlu grubu olmayan asiklik ketonlar
51626	Aldehitler, siklik polimerleri; paraformaldehitlerin haloje/sülfo/nitro/nitrozo. türevleri
51627	Kamfor (kafuru)
51628	Diğer siklanik, siklenik, sikloterpenik ketonlar
51629	Halojenli, sülfonlu, nitrolu vb. keton-kinon türevleri
51631	Fosforik esterler vb. tuzları, türevleri
51639	Diğer anorganik asitlerin esterleri vb. tuzları, türevleri
51691	Enzimler, müstahzar enzimler
51692	Kimyaca saf şekerler; eterleri esterleri ve tuzları
51699	Diğer organik bileşikler
SITC 52	İNORGANİK KİMYASAL ÜRÜNLER
52210	Karbon (tarifenin başka yerinde belirtilmeyen)
52220	Alkali metaller; diğer
52221	Asal gaz, azot, hidrojen, oksijen
52222	Arsenik, bor, tellür, fosfor, selenyum

52223	Silisyum
52224	Klor
52225	Flor; brom, iyot
52226	Süblime/çöktürülmüş kükürt; koloidal kükürt
52227	Civa
52228	Alkali metaller; sodyum
52229	Nadir toprak metaller, skandiyum ve itriyum
52231	Hidrojen klorür ve Klor Sülfirik asit
52232	Sülfirik asit; oleum
52233	Nitrik asit; sülfonitrik asitler
52234	Difosfor pentaoksit; fosforik asit ve polifosforik asitler
52235	Bor oksitleri; borik asitler
52236	Diğer anorganik asit
52237	Silisyumdioksit (diğer anorganik oksijenli bileşikler)
52238	Kükürtdioksit (diğer anorganik oksijenli bileşikler)
52239	Diğer ametallerin anorganik oksijenli bileşikleri
52241	Ametallerin halojenli ve oksihalojenli bileşikleri
52242	Ametallerin sülfürleri; ticari fosfortrisülfür; diğer
52251	Çinko oksit; çinko peroksit
52252	Krom oksitleri ve hidroksitleri
52253	Mangan oksitleri
52254	Demir oksitleri ve hidroksitleri
52255	Kobalt oksitleri ve hidroksitleri (ticari kobalt oksitleri)
52256	Titan oksitleri (saf titan oksitleri)
52257	Kurşun oksitleri; minyum ve minoranj
52261	Amonyakın sulu çözeltileri ve saf amonyak
52262	Sodyum hidroksit (kostik soda) katı halde
52263	Sodyum hidroksit (kostik soda) sıvı çözeltileri
52264	Sodyum/potasyumun peroksitleri ve potasyum hidroksit
52265	Magnezyum, stronsiyumun ve baryum oksiti, hidroksiti ve peroksiti
52266	Aluminyum hidroksit
52267	Suni korendon (korundum)
52268	Hidrazin ve hidroksilamin vb. anorganik tuzları
52269	Metal oksit, hidroksit ve peroksitleri
52310	Florürler; florslikatlar, floraluminatlar ve diğer kompleks flor tuzları
52321	Amonyum klorür (nişadır)
52322	Kalsiyum klorür
52329	Diğer klorür, oksiklorür, hidroksiklorür; bromür, oksibromür; iyodür ve osiiyodür
52331	Hipokloritler; ticari kalsiyum hipoklorit; kloritler; hipobromitler
52332	Sodyum klorat
52339	Klorat, perklorat; bromat ve perbromat; iyodat ve periyodat
52341	Sodyum sülfürler
52342	Diğer sülfürler ve polisülfürleri
52343	Ditiyonitler ve sülfoksilatlar

52344	Sülfidler ve tiyosülfatlar
52345	Disodyum sülfat
52349	Sülfat, şap ve persülfatlar
52351	Nitritler
52352	Nitrat; potasyum nitrat
52359	Nitrat; diğerleri
52361	Fosfinatlar ve fosfonatlar
52363	Fosfat
52364	Sodyum trifosfat (sodyum tripolifosfat)
52365	Diğer polifosfatlar
52371	Ticari amonyum karbonat ve diğer amonyum karbonatlar
52372	Sodyum karbonat
52373	Sodyum hidrojen karbonat [sodyum bikarbonat (karbonat)]
52374	Potasyum karbonatlar
52375	Kurşun karbonatlar
52379	Karbonat; diğerleri
52381	Siyanürler, oksisyanürler
52382	Fülminatlar, siyanatlar ve tiyosiyanatlar
52383	Silikatlar; ticari alkali metal silikatlar
52384	Anhidrit ve boratlar
52389	Anorganik asitlerin/peroksi asitlerin diğer tuzları (azotürler hariç)
52431	Oksimetalik/peroksimetalik asitlerin tuzları
52432	Kolloidal haldeki kıymetli metaller; vb. anorganik, organik bileşikleri; amalgamları
52491	Hidrojen peroksit
52492	Fosfürler (ferro fosfor hariç)
52493	Kalsiyum karbür (karpit)
52494	Diğer karbürler
52495	Hidrürler, nitrürler, azotürler, silisürler ve borürler
52499	Diğer anorganik bileşikler (Arı su, sıvı/sıkıştırılmış hava, amalgamlar)
52511	Tabii uranyum vb. bileşikleri; alaşımları, dispersiyonlar vs.
52513	U 235 olarak zenginleştirilmiş uranyum, plutonyum bileşikleri, dispersiyonlar vs.
52515	U 235 olarak fakirleştirilmiş uranyum, plutonyum bileşikleri, dispersiyonlar vs.
52517	Nükleer reaktörlerin kullanılmış yakıt elementleri (kartuşlar)
52519	Radyoaktif elementler, izotoplar ve bileşikler, alaşımlar dispersiyonlar
52591	Radyoaktif element, izotop vb. bileşikleri dışında kalan organik ve anorganik bileşikler
52595	Nadir toprak metallerin organik ve inorganik bileşikleri
SITC 53	DEBAGAT VE BOYACILIKTA KULLANILAN HÜLASALAR, TANEN, BOYA, PİGMENT, MACUN, MÜREKKEP
53111	Dağılan boyalar ve esaslı bu boyalar olan müstahzarlar
53112	Asit boyalar, mordan boyalar vb. esaslı müstahzarlar
53113	Bazik boyalar ve esaslı bu boyalar olan müstahzarlar
53114	Direkt boyalar ve esaslı bu boyalar olan müstahzarlar
53115	Vat boyalar ve esaslı bu boyalar olan müstahzarlar (pigment kullanılanlar dahil)
53116	Reaktif boyalar ve esaslı bu boyalar olan müstahzarlar

53117	Pigmentler ve esası pigment olan müstahzarlar
53119	Sentetik organik boyayıcı maddelerin karışımı müstahzarlar
53121	Fluorasanlı aydınlatmada kullanılan sentetik boyayıcı-organik ürünler
53122	Boyayıcı laklar; esası lak olan müstahzarlar
53221	Bitkisel menşeli hülâsalar ve türevleri
53222	Hayvansal/bitkisel menşeli boyayıcı maddeler
53231	Debagatte kullanılan sentetik organik maddeler
53232	Debagatte kullanılan anorganik maddeler müstahzarlar
53311	Esası titandioksit olan pigment ve müstahzarlar
53312	Esası krom bileşikleri olan pigmentler ve müstahzarlar
53313	Esası kadmiyum bileşikleri olan pigmentler ve müstahzarlar
53314	Ultramarin ve ultramarin esaslı müstahzarlar
53315	Litopon ve esası çinko sülfür olan diğer pigmentler ve müstahzarlar
53316	Esası hekzasiyanoferrat olan pigment ve müstahzarlar
53317	Diğer boyayıcı maddeler
53318	Lüminofor olarak kullanılan anorganik ürünler
53321	Siyah matbaa mürekkepleri
53329	Diğer renklerde matbaa mürekkepleri
53341	Sentetik polimerler esaslı; sulu ortamda eriyen/dağılan boya ve vernik
53342	Sentetik polimerler esaslı; susuz ortamda eriyen/dağılan, boya ve vernik
53343	Diğer boya ve vernikler (emaye/laklar/pigment)
53344	Diğer boya ve vernikler (emaye/laklar/pigment)
53351	Seramik, emaye/cam sanayinde kullanılan boya, sır, cilavb.
53352	Resim, eğitim ve afiş boyaları, renkleri değiştirici vs. boyalar
53353	Müstahzar kurutucu maddeler (sikatifler)
53354	Macunlar, renkli çimentolar ve boyacılıkta kullanılan sıvama maddeleri
53355	Organik karma çözücüler (incelticiler, boya, vernik çıkarcılar)
SITC 54 TIP VE ECZACILIK ÜRÜNLERİ	
54111	Provitaminler (karışık olmayanlar)
54112	Vitamin A ve türevleri
54113	Vitamin B ve türevleri
54114	Vitamin C ve türevleri
54115	Vitamin E ve türevleri
54116	Diğer vitaminler ve türevleri
54117	Diğer provitaminler ve vitaminler
54131	Penisilinler ve penisilanik asit yapısındaki türevleri; tuzları
54132	Streptomisinler ve türevleri; bunların tuzları
54133	Tetrasiklinler ve türevleri; bunların tuzları
54139	Diğer antibiyotikler, türevleri; tuzları
54141	Afyon alkaloidleri vb. türevleri, tuzları
54142	Kınakına alkaloidleri vb. diğer türevleri
54143	Kafein ve tuzları
54144	Efedrin ve tuzları
54145	Teofilin ve aminofilin vb. türevleri, tuzları

54146	Çiğer çavdar mahmuzu alkaloidleri vb. tuzları, türevleri
54147	Diğer bitkisel alkaloidler vb. tuzları, esterleri, eterleri ve diğer türevleri
54149	Kokain, ekgonin, levometamfetamin vb. ile bunların tuzu, esteri ve türevleri
54150	Hipofizin ön lobu hormonları/benzeri hormonlar vb. türevleri
54151	Ensülin ve tuzları
54152	Somatotropin, bunların türevi vb. yapıdakiler
54153	Polipeptid, porotein ve glikoprotein hormonları bunların türevi vb. yapıdakiler
54159	Diğerler hormonlar vb. türevleri
54161	Glikozitler vb. tuzları, esterleri, eterleri ve diğer türevleri
54162	Tedavide kullanılan guddeler ve diğer organlar; haperin
54163	İnsan ve hayvan kanı, serum, aşı, toksin vb. ürünler
54164	İnsan ve hayvan tedavisi için insan ve hayvan menşeli maddeler
54190	Tıp/veterinerlikte bedenin bölümünü yağlayıcı/tıbbi aletleribileştirmede kullanılan jeller
54191	Tıpta, cerrahide, dişçilikte/veterinerlikte kullanılan pamuk, sargılar vs.
54192	Kan gruplarının/kan faktörlerinin tayinine mahsus reaktifler
54193	Radyografi muayeneleri için X ışınlarını geçirmeyen müstahzarlar
54199	Tarifenin başka yerinde yer almayan eczacılık eşyası ve müstahzarları
54211	Penisilanik asit bünyeli penisilin./türev., streptomisin (dozlandırılmamış)
54212	Diğer antibiyotikleri içeren ilaçlar (dozlandırılmamış)
54213	Penisilanik asit bünyeli penisilinler vb. türevleri (dozlandırılmış)
54219	Diğer antibiyotikleri içerenler (dozlandırılmış)
54221	Ensülin içeren ilaçlar (dozlandırılmamış)
54222	Hormon ve diğer ürün içerip antibiyotik içermeyen diğer ürünler (dozsuz)
54223	Ensülin içerenler (2937'de ki hormonları içeren)
54224	Böbrek üstü bezi kabuğu içerenler
54229	Antibiyotikleri içermeyip hormonları içeren
54231	Alkaloid vb. türevlerini içerip, antibiyotik ve hormon içermeyen ürünler (dozsuz)
54232	Alkoloidler vb. türevini içerip antibiyotik/hormonları içermeyenler
54291	Tedavide/korunmada kullanılmak üzere karıştırılmış diğer ilaçlar (dozsuz)
54292	Provitaminler ve vitaminlerin diğer ürünlerini içeren diğer ilaçlar
54293	Tedavide/korunmada kullanılmak üzere hazırlanan diğer ilaçlar
SITC 55	UÇUCU YAĞLAR, PARFÜM, KOZMETİK, TUVALET MÜSTAHZARLARI
55131	Turunçgillerden elde edilen uçucu yağ
55132	Turunçgil hariç diğer bitkilerden elde edilen uçucu yağ
55133	Rezinoitler
55135	Uçucu yağların terpeninin alınmasından arta kalan yan ürünleri, su ve çözeltileri
55141	Yiyecek ve içecek sanayinde kullanılan koku veren karışımlar
55149	Diğer sanayinde kullanılan koku veren karışımlar
55310	Parfümler ve tuvalet suları
55320	Güzellik/makyaj ve cilt bakımı için müstahzarları
55330	Saç müstahzarları
55340	Ağız/diş sağlığını korumaya mahsus müstahzarlar
55351	Tıraş öncesi, tıraş sırasında/tıraştan sonra kullanılan müstahzarlar
55352	Vücut deodorantları ve ter kokusunu önleyici deodorantlar

55353	Parfümlü banyo tuzları ve diğer banyo müstahzarları
55354	Kapalı yerlerin güzel kokmasında kullanılan müstahzarlar
55359	Diğer parfüm, kozmetik, tuvalet müstahzarları
55411	Tuvalet için (tıbbi ürünler dahil)
55415	Sıvanmış/kaplanmış kağıt vatka, keçe, dokunmamış mensucat
55419	Diğer şekillerdeki sabunlar
55421	Yüzey aktif organik maddeler
55422	Yüzey aktif diğer organik müstahzarlar (perakende)
55423	Diğer yıkama, temizleme müstahzarları
55431	Ayakkabı, deri ve köselelerde kullanılan boya, cila vb.müstahzarlar
55432	Mobilya, döşeme/diğer ağaç işlerinin bakımında kullanılan cila, müstahzar.
55433	Otomobil karoserlerinde kullanılan cila vb. müstahzarlar
55434	Temizleme pat ve tozları ve diğer temizleme müstahzarları
55435	Cam veya metal boya ve cilaları vb hazır boya, cila vb
SITC 56	MİNERAL KİMYASAL GÜBRELER (272.GRUBUN DIŞINDAKİLER)
56211	Amonyum nitrat
56212	Amonyum sülfat ve amonyum nitratın çift tuzları, karışımları
56213	Amonyum sülfat
56214	Kalsiyum nitrat ve amonyum nitratın çift tuzları ve karışımları
56215	Kalsiyum siyanamid
56216	Üre
56217	Üre, amonyum nitratın sulu/amonyaklı çözeltiler içindeki karışımları
56219	Amonyum nitratın inorganik maddelerle karışımları
56221	Defosforasyon cürufu
56222	Süper fosfatlar
56229	Fosfatlı mineral/kimyasal gübreler; diğer
56231	Potasyum klorür
56232	Potasyum sülfat
56239	Diğer potaslı mineral/kimyasal gübreler
56291	Azot, fosfor, potasyum vs. üçünü birden içeren kimyasal gübreler
56292	Fosfor ve potasyum gibi bitki besin maddelerinden ikisini
56293	Diamonyum hidrojenortofosfat
56294	Amonyum dihidrojenortofosfat vb. diamanyum hidrojenortofosfatla karışımları
56295	Azot, fosfor vs. ikisini içeren mineral ve kimyasal gübreler
56296	Azot, fosfor, potasyum vb. iki/üçünün karışımları (tablet ve 10 kg < ambalajlı gübreler)
56299	Diğer azot, fosfor ve potasyum içeren mineral, kimyasal gübreler
SITC 57	İLK ŞEKİLLERDE PLASTİKLER, DÖKÜNTÜ VE HURDALAR
57111	Özgül kütlesi 0, 94"ten az olan polietilen
57112	Özgül kütlesi 0, 94/daha fazla olan polietilen
57120	Etilen (vinil asetat kopolimerleri (ilk şekilde)
57190	Diğer etilen polimerleri (ilk şekilde)
57211	Polistiren; genleşebilen (ilk şekilde)
57219	Polisitiran; genleşemeyenleri (ilk şekilde)
57291	Stiren; akrilonitril (SAN) kopolimerleri (ilk şekilde)

57292	Akrilonitril-butadien-stiren (ABS) kopolimerleri (ilk şekilde)
57299	Diğer Stiren polimerleri (ilk şekilde)
57311	Polivinil klorür (başka maddeyle karıştırılmamış) (PVC) (ilk şekilde)
57312	PVC-Plastifiye edilmemiş (ilk şekilde)
57313	PVC-Plastifiye edilmiş (ilk şekilde)
57391	Vinil klorür-vinil asetat kopolimerleri (ilk şekilde)
57392	Diğer vinil klorür kopolimerleri (ilk şekilde)
57393	Viniliden klorür polimerleri (ilk şekilde)
57394	Florlu polimerler (ilk şekilde)
57399	Diğer Vinil klorür/diğer halojenlenmiş olefinlerin polimerleri (ilk şekilde)
57411	Poliasetaller (ilk şekilde)
57419	Diğer polieterler (ilk şekilde)
57420	Epoksi reçineler (ilk şekilde)
57431	Polikarbonatlar (ilk şekilde)
57432	Alkid reçineler (ilk şekilde)
57433	Poliyeten tereftalat (ilk şekilde)
57434	Doymamış poliesterler (ilk şekilde)
57439	Polialil esterleri vb. (ilk şekilde)
57511	Polipropilen (ilk şekilde)
57512	Poliizobutilen (ilk şekilde)
57513	Propilen kopolimerleri (ilk şekilde)
57519	Diğer olefinlerin polimerleri (ilk şekilde) diğerleri
57521	Polimetil metakrilat (ilk şekilde)
57529	Diğer Akrilik polimerler (ilk şekilde)
57531	Poliamid -6, -11, -12, -6, 6, -6, 9, -6, 10 veya -6, 12 (ilk şekilde)
57539	Diğer poliamidler (ilk şekilde)
57541	Üre reçineleri, tiyoüre reçineler (ilk şekilde)
57542	Melamin reçineler (ilk şekilde)
57543	Diğer amino reçineler (ilk şekilde)
57544	Fenolik reçineler (ilk şekilde)
57545	Poliüretanlar (ilk şekilde)
57551	Selüloz asetatları; plastifiye edilmemiş olanlar (ilk şekilde)
57552	Selüloz asetatları; plastifiye edilmiş olanlar (ilk şekilde)
57553	Selüloz nitratlar (kollodyonlar dahil) (ilk şekilde)
57554	Selüloz etreleri (ilk şekilde)
57559	Diğer selüloz ve kimyasal türevleri (ilk şekilde)
57591	Vinil asetat kopolimerleri (ilk şekilde)
57592	Vinil asetat/diğer vinil esterlerinin polimerleri (ilk şekilde)
57593	Silikonlar (ilk şekillerde)
57594	Aljinik asit, tuzları, esterleri (ilk şekilde)
57595	Tabii polimerler, türevleri, tabii kauçuğun türevleri vb (ilk şekilde)
57596	Petrol reçineleri, kumaron, inden veya kumaron-inden reçineleri, politerpenler (ilk şekilde)
57597	Polimer esaslı iyon değiştiriciler (ilk şekilde)

57910	Plastiklerin döküntü, kalıntı ve hurdaları (etilen polimerlerinden olan)
57920	Plastiklerin döküntü, kalıntı ve hurdaları (stiren polimerlerinden olan)
57930	Plastiklerin döküntü, kalıntı ve hurdaları (vinil klorür polimerlerinden olan)
57990	Diğer plastiklerden döküntü kalıntı ve hurdalar
SITC 58	İLK ŞEKİLDE OLMAYAN PLASTİKLER (BORU, HORTUM, LEVHA, YAPRAK, PLAKA, ŞERİT, FİLM VB.)
58110	Suni bağırsaklar (sosis kılıfları)proteinden, selülozikten
58120	Tüpler, borular, hortumlar (sert) plastiklerden
58130	Tüpler, borular, hortumlar (esnek)kırılma basıncı enaz 27, 6 mpa
58140	Tüpler, borular, hortumlar-takviyesiz, donanımsız
58150	Tüpler, borular, hortumlar-takviyesiz, bağlantı elemanları ile
58160	Diğer tüp, boru ve hortumlar-plastikten
58170	Plastikten tüp, boru ve hortum bağlantı elemanları
58211	Eni 20 cm yi geçmey; en rulo halinde plastik yapışkanlar
58219	Plastikten diğer yapışkan levha, yaprak, şerit, lam vb. düz olan
58221	Etilen polimerlerden-levha, pelikül, lamlar-takviyesiz
58222	Propilen polimerlerinden-levha, pelikül, lamlar-takviyesiz
58223	Stren polimerlerinden plaka, levha, yaprak, film, folye ve şeritler (gözeneksiz)
58224	Vinilklorür polimerlerinden levha, şeritler, plaka
58225	Akrilik polimerlerden şeritler
58226	Poliesterden levha, yaprak, film, folye ve şeritler
58227	Vulkanize fiberden levha, yaprak, film, folye ve şeritler (gözeneksiz)
58228	Selülozun türevlerinden levha, yaprak, film, folye ve şeritler (gözeneksiz)
58229	Diğer plastiklerden-levha, pelikül, lamlar
58291	Plastiklerden gözenekli levha, yaprak, pelikül, levhalar
58299	Plastikten diğer levha, yaprak, pelikül, varak ve lamlar
58310	Plastikten, enine kesit > 1mm monofil, profiller (Etilen polimerlerinden)
58320	Vinil klorür polimerlerinden monofil, çubuk, profiller-eni 1mm+
58390	Diğer plastiklerden monofil, çubuk, profiller-eni 1mmyi geçen
SITC 59	BAŞKA YERLERDE BELİRTİLMİYEN KİMYASAL MADDELER VE ÜRÜNLER
59110	Haşarat öldürücüler
59120	Zararlı mantarları yokediciler
59130	Zararlı bitkileri yok eden, bitki yetişmesini düzenleyenler
59141	Dezenfekte ediciler
59149	Diğer bitkileri koruyucu, geliştirici müstahsallar
59211	Buğday nişastası
59212	Mısır nişastası
59213	Patates nişastası
59214	Manyok nişastası
59215	Diğer nişastalar
59216	İnülin
59217	Buğday gluteni
59221	Kazein
59222	Kazeinatlar ve diğer kazein türevleri; kazein tutkalları

59223	Diğer albüminler, albüminatlar, albümin türevleri
59224	Jelatin, jelatin türevleri, balık tutkalı, hayvansal tutkallar
59225	Peptonlar vb. türevleri; diğer proteinli maddeler ve deri tozu
59226	Dekstrinler ve tadil edilmiş diğer nişastalar
59227	Tutkallar
59229	Diğer müstahzar tutkallar, yapıştırıcılar
59311	Silah barutu
59312	Müstahzar patlayıcı maddeler (silah barutu hariç)
59320	Fitiller, infilak fitilleri, ağız otları/infilak kapsülleri; ateşleyici maddeler
59331	Şenlik fişekleri
59333	İşaret fişekleri, sis işaretleri, yağmur fişekleri vb
59721	Ateşlemeyi önleyici müstahzarlar
59725	Yağlama yağı katkıları
59729	Oksidasyonu önleyici, akışkanlığı düzenleyici vb müstahzarlar
59731	Hidrolik fren sıvıları ve hidrolik transmisyonlar için petrol yağları
59733	Donmayı önleyici müstahzarlar ve donmayı çözücü müstahzar sıvılar
59771	Mensucat, deri vb. yağlamasına mahsus müstahzarlar
59772	Petrol yağlarını vb. içeren; diğer maddelerin işlenmesine mahsus yağlama müstahzarları
59773	Dokumaya elverişli maddelerin, deri, köselenin, post vb işlenmesine mahsus müs.
59774	Diğer yağları içeren; diğer maddelerin işlenmesine mahsus yağlama müstahzarları
59811	Tall oil (sıvı reçine)
59812	Odun hamurundan arta kalan lesivler-linyo sülfonatlar dahil
59813	Sakız, çam ağacı esansı, terpenik yağlar, ham dipenten, çam yağı
59814	Kolofanlar, reçine asitleri, türevleri, esans ve yağları
59818	Odun katranı, yağları, kreozotu, naftası, bitkisel ziftler vb
59831	Suni mumlar ve müstahzar mumlar; kimyasal olarak tadil edilmiş linyitten
59835	Suni mumlar ve müstahzar mumlar; polietilen glikolden elde edilenler
59839	Diğer suni mumlar, müstahzar mumlar
59841	Karışım halinde alkalibenzenler, alkalinaftalenler
59845	Karışım halinde alkilnaftalenler
59850	Elektronikte kullanılmak üzere depo edilmiş kimyasal elemen ve bileşikler
59861	Grafit, suni, koloidal, yarı koloidal; hamur, blok, levha, diğer
59863	Vulkanizasyon çabuklaştırıcı müstahzarlar
59864	Aktif hale getirilmiş karbon
59865	Aktif hale getirilmiş tabi mineral maddeler, hayvansal karalar
59867	Mikroorganizmaların geliştirilmesinde kullanılan müstahzar kültür ortamları
59869	Laboratuvarlarda, teşhiste kullanılan karma reaktifler
59881	Takviye katalizatörler (aktif maddesi nikel/nikel bileşikleri olanlar)
59883	Takviye katalizatörler (aktif maddesi kıymetli metal/kıymetli metal bileşikleri)
59885	Takviye katalizatörler; diğer
59889	Reaksiyon başlatıcılar, reaksiyon hızlandırıcılar ve katalitik müstahzarlar
59891	Mensucat, kağıt, deri vb için boya, finisaj müstahzarları
59893	Kauçuk/plastikler için bileşikler

59894	Yangın söndürme aleti için dolgu maddesi ve bileşimi (yangın söndürme bombası)
59895	Model yapmaya mahsus patlar, dışçı mumu vb.müstahzarlar
59896	Metal satırları temizleme müstahzarları, pasta, toz, sıvama mad.
59897	Çimento, harç/betonlara mahsus müstahzar katkıları
59898	Ateşe dayanıklı olmayan harç ve betonlar
59899	Diğer kimyasal atıklar

Kaynak:<http://dieweb.die.gov.tr/DIESS/SiniflamaSatirListeAction.do?surumId=13&seviye=5&detay=H&turl=3&turAdi=%203.%20Dış%20Ticaret%20Sınıflama>
arı